თამაზ გოდერძიშვილი

ინსცენირებები

გამომცემლობა „კენტავრი“
თბილისი
2020

ანტონ ჩეხოვი

დუელი

მოქმედი პირნი:

ივან ანდრეიჩ ლაევსკი – ჩინოვნიკი

ალექსანდრ დავიდიჩ სამოილენკო – ექიმი

ნიკოლაი ვასილევიჩ ფონ კორენი – ზოოლოგი

დიაკვანი

ქერბალაი – მედუქნე

მარია კონსტანტინოვნა ბიტიუკოვა

ნიკოდიმ ალექსანდრიჩი – ამისი ქმარი

ილია მიხაილიჩ კირილინი – ბოქაული

აჩმიანოვი – მდიდარი სომეხი

ნადეჟდა ფედოროვნა – ლაევსკის სატრფო

შეშკოვსკი – ლაევსკის თანამშრომელი

უსტიმოვიჩი – ექიმი

ბოიკო – ფონ კორენის სეკუნდანტი

დენშჩიკი

პირველი ეპიზოდი

ლაევსკი და სამოილენკო

ლაევსკი – იქნებოდა ასე დილის რვა საათი – დრო, როცა ცხელი, ჩახუთული ღამის შემდეგ, ოფიცრები, ჩინოვნიკები და ჩამოსულები ზღვაში ბანაობენ და შემდეგ, ყავის ან ჩაის დასალევად, პავილიონს აკითხავენ. ლაევსკის, საბანაოდ მოსულ ახალგაზრდა კაცს, სანაპიროზე ბევრი ნაცნობი დახვდა; მათ შორის, თავისი ძმაკაცი, სამხედრო ექიმი სამოილენკო. *(პაუზა)* ალექსანდრ დავიდიჩ, ერთ შეკითხვაზე მიპასუხე. ვთქვათ, შეგიყვარდა ქალი და ძალიან დაუახლოვდი. დავუშვათ, ერთად ორ წელზე მეტი იცხოვრეთ. მერე კი, როგორც ხდება ხოლმე, მასზე გული აგიცრუვდა და იგრძენი, რომ ეს ქალი შენთვის უცხო ხდება. როგორ მოიქცეოდი?

სამოილენკო – ოთხკუთხივ ჯვარი გწერია-მეთქი, ვეტყოდი და გავუშვებდი. სულ ეს არის.

ლაევსკი – სათქმელად ადვილია! მაგრამ თუ წასასვლელი არსად აქვს? მარტოხელა ქალია, ერთი გროშიც არ გააჩნია და თან მუშაობაც არ იცის...

სამოილენკო – მაშინ... ერთდროულად ხუთასს შევჩრიდი კბილებში, ან ყოველთვიურად ოცდახუთს დავუნიშნავდი და მორჩა! ამას რა უნდა!

ლაევსკი – დავუშვათ, ხუთასიცა გაქვს და ყოველთვიური ოცდახუთიც, მაგრამ ის ქალი, რომელზედაც გელაპარაკები, ინტელიგენტია და ამაყი. ნუთუ გაუბედავდი და ფულს შესთავაზებდი? როგორ, რანაირად? რა ფორმით?

სამოილენკო – თუ არ გიყვარს? ვანია, ასეთი რამ მე რომ შემემთხვას, არაფერს შევიმჩნევდი, არ ვაგრძნობინებდი, რომ არ მიყვარს და სიკვდილამდე მასთან ვიცხოვრებდი. ისე, ჩემთვის ეგ დედაკაცები გინდ ყოფილან და გინდ არა! ჯანდაბას მაგათი თავი! მეგობრებმა პავილიონისკენ გასწიეს. აქ სამოილენკო შინაურად მიაჩნდათ და განსაკუთრებული, ცალკე ჭურჭლითაც კი ემსახურებოდნენ. ყოველ დილით მისთვის ლანგრით მოჰქონდათ ფინჯანი ყავა, მაღალი თლილი ჭიქით ყინულებიანი წყალი და სირჩა კონიაკი. სამოილენკო ჯერ კონიაკს სვამდა, მერე – ცხელ ყავას და ბოლოს ყინულიან წყალს აყოლებდა.

ლაევსკი – არ დაგიმალავ და როგორც მეგობარს, გულახდილად გეტყვი: ჩემი და ნადეჟდა ფედოროვნას საქმე ცუდად არის... ძალიან ცუდად! მაპატიე, საკუთარ საიდუმლოს რომ გიზიარებ...

სამოილენკო – სამოილენკომ წინასწარ იგრძნო, რა საუბარიც ელოდა, თვალები დახარა და მაგიდაზე თითები აათამაშა. *(პაუზა)* განსაცვიფრებელი ხედია!

ლაევსკი – მასთან ორი წელი ვიცხოვრე და აღარ მიყვარს... უფრო სწორად, მივხვდი, რომ არავითარი სიყვარული არ ყოფილა... ეს ორი წელი შეცდომა და ტყუილი იყო. ძალიან კარგად ვიცი, რომ ვერ დამეხმარები, მაგრამ იმიტომ გელაპარაკები, რომ ჩემსავით უიღბლო, უსარგებლო ადამიანისათვის ხსნა მხოლოდ ლაყბობაშია. გასულ ღამით, მაგალითად, თავს იმით ვინუგეშებდი, რომ სულ ასე ვფიქრობდი: ოხ, რა მართალია ტოლსტოი-მეთქი! რა უმოწყალოდ მართალია! და ცოტა შემიმსუბუქდა ნაღველი. მართლაც რომ უდიდესი მწერალია, ძმაო! თქმა არ უნდა.

სამოილენკო – სამოილენკოს არ წაეკითხა ტოლსტოი, მაგრამ ყოველდღე აპირებდა. მართალია. ყველა მწერალი წარმოსახვით წერს. ის კი პირდაპირ ნატურიდან ხატავს.

ლაევსკი – ღმერთო ჩემო, რა უკიდურესად დაგვამახინჯა ცივილიზაციამ! ქმრიანი ქალი შემიყვარდა; იმასაც შევუყვარდი... თავიდან თითქოს იდეალებიც გვქონდა და საერთო ინტერესებიც. რა სიცრუე და სიყალბეა! ჩვენ, არსებითად, მის ქმარს ვემალებოდით, მაგრამ თავს ვიტყუებდით, თითქოს ჩვენივე ინტელიგენტური ცხოვრების სულიერ სიცარიელეს გავურბოდით. ჩვენი მომავალი ცხოვრება ასე გვესახებოდა: კავკასიაში, ვიდრე აქაურებს და აქაურობას გავიცნობდი, ჩავიცვამდი ვიცმუნდირს და ვიმსახურებდი. მერე ვიყიდიდით მიწის ნაკვეთს, თავდაუზოგავად ვიმუშავებდით, გავაშენებდით ვენახს, ყანებს. ჩემს ადგილას შენ ან ის შენი ზოოლოგი ფონ კორენი რომ ყოფილიყავით, შესაძლოა, თქვენ ნადეჟდა ფედოროვნასთან ოცდაათი წელი გეცხოვრათ და მემკვიდრეებისათვის მსხმოიარე ვენახი და ათასი დესეტინა სიმინდის ყანაც დაგეტოვენიბათ; მე კი პირველივე დღეს უძლურება ვიგრძენი! ქალაქში აუტანელი სიცხე და მოწყენილობაა. მინდვრად გახვალ და ყოველი ბუჩქისა და ლოდის ქვეშ ფალანგები, მორიელები და გველები გელანდება. მინდვრებს იქით კი მხოლოდამხოლოდ მთები და უდაბნოა. უცხო ხალხი,

უცხო ბუნება, უბადრუკი კულტურა! პირველივე დღეს მივხვდი, ჩემი ოცნება შრომით ცხოვრებასა და ვენახებზე – ფუჭია. რაც შეეხება სიყვარულს, უნდა გითხრა, რომ ცხოვრება იმ ქალთან, რომელსაც სპენსერი წაუკითხავს და შენი სიყვარულის გამო ცხრა მთას იქით წამოგყვა, ისევე უინტერესოა, როგორც ნებისმიერ ანფისასთან ან აკულინასთან. იქაც პუდრის, უთოსი და წამლების სუნი დგას.

სამოილენკო – უთოს გარეშე არ გამოდის. ვანია, გატყობ, დღეს რაღაც უგუნებოდა ხარ. ნადეჟდა ფედოროვნა მშვენიერი, განათლებული ქალია, შენ – უდიდესი, ბრწყინვალე გონების პატრონი... მართალია, ჯვარი არ დაგიწერიათ, მაგრამ ეს ხომ თქვენი ბრალი არ არის. ამასთანავე... ცრურწმენებს არ უნდა ავყვეთ და თანამედროვე იდეებსაც თვალი უნდა გავუსწოროთ. მე თვითონ სამოქალაქო ქორწინების მომხრე ვარ, დიახ... მაგრამ ქალს ერთხელ თუ შეეყარე, სიკვდილამდე ერთად უნდა იცხოვროთ.

ლაევსკი – უსიყვარულოდ?

სამოილენკო – რვა წლის წინ აქ, ჩვენთან, ერთი უდიდესი გონების ბერიკაცი ცხოვრობდა. მომისმინე, აი, რას ამბობდა: ოჯახურ ცხოვრებაში მთავარი მოთმინებაა, გესმის, ვანია? სიყვარული კი არა, მოთმინება. სიყვარული დიდხანს ვერ ცოცხლობს, შენ ორი წელი სიყვარულში იცხოვრე. ახლა, როგორც ჩანს, შენს ოჯახურ ცხოვრებას ის დრო დაუდგა, როცა შენ, წონასწორობის შესანარჩუნებლად, როგორ გითხრა, მთელი შენი მოთმინება უნდა აამუშაო და გამოიყენო.

ლაევსკი – მითხარი, გეთაყვა, რას ნიშნავს ტვინის დარბილება?

სამოილენკო – ეს, როგორ აგიხსნა... ისეთი დაავადებაა, როცა ტვინი თითქმის თხელდება.

ლაევსკი – იკურნება?

სამოილენკო – დიახ, თუ ძალიან მიშვებული არ არის.

ლაევსკი – რა დღეში ვარ. ნადიასთან ცხოვრება არ შემიძლია, ეს ჩემს ძალ-ღონეს აღემატება. ვიდრე შენთან ვარ, ვფილოსოფოსობ, ვიღიმები, შინ კი სულით ვეცემი... სრულიად! თავს ისე საზარლად ვგრძნობ, ვინმემ რომ მითხრას, ნადიასთან კიდევ ერთი თვე უნდა იცხოვროო, არც დავფიქრდები, ისე ვიკრავ შუბლში ტყვიას, მაგრამ, ამავე დროს, მასთან გაყრა არ შეიძლება. მარტოხელაა,

საქმე არ იცის, ფული არც იმასა აქვს, არც – მე... სად უნდა წავიდეს? ვის უნდა მიადგეს? რა ვქნა?

სამოილენკო – უყვარხარ?

ლაევსკი – დიახ. ვუყვარვარ იმდენად, რამდენადაც მისი ასაკისა და ტემპერამენტის ქალს სჭირდება მამაკაცი.

სამოილენკო – ვანია, დღეს შენ მართლა უგუნებოდა ხარ. ალბათ, არ გეძინა.

ლაევსკი – ჰო, ცუდად მეძინა... საერთოდ, ცუდად ვგრძნობ თავს, ძმაო! თავი არ მუშაობს, გული უშნოდ მიფანცქალებს, რაღაცნაირი სისუსტე შემომეჩვია... უნდა გავიქცე!

სამოილენკო – სად?

ლაევსკი – ჩრდილოეთში. ნაძვებთან, სოკოებთან, ადამიანებთან, იდეებთან. სიცოცხლის ნახევარს მივცემდი, სადმე მოსკოვის ან ტულის გუბერნიაში ახლავე მდინარეში რომ მაბანავა, გამყინა, გამთოშა და მერე სამი საათი თუნდაც ყველაზე უნიჭო სტუდენტთან ერთად მახეტიალა და მალაყბა, მალაყბა, მალაყბა; ო, რა სუნი აქვს ახლადმოთიბულ თივას! გახსოვს? საღამოთი კი ბაღში სეირნობისას სახლიდან სიოს როიალის ხმა მოაქვს და მატარებლის თვლების რაკარუკიც ისმის.

სამოილენკო – მე კი თვრამეტი წელია რუსეთში არ ვყოფილვარ. იქაურობა დამავიწყდა. ჩემის აზრით, კავკასიაზე მშვენიერი მხარე არ არსებობს.

ლაევსკი – რომ შემომთავაზონ ორიდან ერთი: ბუხრის მწმენდაობა პეტერბურგში ან აქაური თავადობა, დაუფიქრებლად ბუხრის მწმენდავად დავდგებოდი.

სამოილენკო – დედაშენი ცოცხალია?

ლაევსკი – დიახ, მაგრამ დავცილდით. ნადიასთან კავშირი ვერა და ვერ მაპატია. და კიდევ ერთი... ოღონდ ჩვენ შორის დარჩეს. ნადეჟდა ფედოროვნას ამას ჯერჯერობით ვუმალავ და მისი თანდასწრებით არ წამოგცდეს... სამი დღის წინ წერილი მივიღე. მისი ქმარი ტვინის შერბილებისგან გარდაცვლილა.

სამოილენკო – აცხონოს ღმერთმა. რატომ უმალავ?

ლაევსკი – გინდ ეს წერილი მიჩვენებია და გინდ ეკლესიაში ჯვრის დასაწერად მიმიწვევია. ჯერ ჩვენი ურთიერთობის გარკვევაა საჭირო. როცა დარწმუნდება, რომ ჩვენი თანაცხოვრება შეუძლებელია, აი, მაშინ ვუჩვენებ წერილს.

სამოილენკო – იცი, რას გეტყვი, ვანია? შეირთე, გეთაყვა, შეირთე!

ლაევსკი – რატომ?

სამოილენკო – აღასრულე ვალი შენი, ამ მშვენიერი ქალის რომ გმართებს! ქმარი გარდაეცვალა; ამგვარად თვითონ განგება მიგითითებს, რაც უნდა ქნა.

ლაევსკი – შეუძლებელია!

სამოილენკო – ვალდებული ხარ!

ლაევსკი – ვალდებული რატომ ვარ?

სამოილენკო – იმიტომ, რომ ქმარს მოსტაცე და მასზე პასუხისმგებლობა იკისრე.

ლაევსკი – არ მიყვარს, რამდენჯერ გაგიმეორო?

სამოილენკო – პატივი მაინც ეცი...

ლაევსკი – დედათა მონასტრის წინამძღვარი ხომ არ არის?! ქალს, უპირველეს ყოვლისა, საწოლი უნდა, საწოლი სჭირდება!

სამოილენკო – ვანია, ვანია... ძალიან განებივრებული და თავგასულები ბრძანდებით, ბატონებო! ბედმა ახალგაზრდა, ლამაზი, განათლებული ქალი გამოგიგზავნა, შენ კი...

ლაევსკი – შენ ბებერი ბავშვი და თეორეტიკოსი ხარ, მე კი – ახალგაზრდა მოხუცი და პრაქტიკოსი. ჩვენ ვერასოდეს გავუგებთ ერთმანეთს. აჯობებს, შევწყვიტოთ ეს კამათი. მუსტაფა! ჩვენზე რამდენია?

სამოილენკო – არა, არა... *(შეშფოთდა და ლაევსკის ხელი სტაცა).* შეკვეთას მე ვიძლეოდი და მე გადავიხდი. მუსტაფა, ჩემზე ჩაწერე! ლაევსკის რომ გამოემშვიდობა, სამოილენკო ბულვარს გაუყვა. როცა ის, მძიმე, დიდებული, მკაცრსახიანი, ქათქათა თეთრ კიტელში გამოწკეპილი, უებრად გაპრიალებულ ჩექმებში, გამოქაჩულ მკერდზე ბაბთიანი ვლადიმირით მიდიოდა, ძალიან მოსწონდა საკუთარი თავი და ეგონა, რომ მთელი ქვეყნიერება სიამოვნებით მისჩერებოდა. „ძალიან მიკვირს, ლაევსკის კავკასია რომ არ მოსწონს, – ფიქრობდა იგი, – ძალიან მიკვირს“.

მეორე ეპიზოდი

ნადეჟდა, ლაევსკი

ნადეჟდა – რა იქნება, საბანაოდ რომ წავიდე?

ლაევსკი – წახვალ, თუ არ წახვალ, ვიმედოვნებ, ამის გამო მიწისძვრა არ იქნება.

ნადეჟდა – ექიმი ხომ არ გამიბრაზდება-მეთქი, იმიტომ გეკითხები.

ლაევსკი – ჰოდა, შენც ექიმს ჰკითხე. მე ხომ ექიმი არა ვარ. ლაევსკის ეჩვენებოდა, რომ თვითონ იყო დამნაშავე ნადეჟდა ფედოროვნასა და მისი ქმრის წინაშე. რომ ნადიას ქმრის სიკვდილი მისი ბრალი იყო. თავს იდანაშაულებდა იმაში, რომ არ ჰქონდა იდეალები და ცხოვრების სახელმძღვანელო იდეები, თუმცა ძლივს ესმოდა, რას ნიშნავდა ეს. მშვენიერი სამყარო წარმოედგინა არა აქ, სანაპიროზე, სადაც მშიერი თურქები და ზარმაცი აფხაზები დაბორიალებენ, არამედ იქ, ჩრდილოეთით, სადაც ოპერაა, თეატრები, გაზეთები და გონებრივი შრომის ყველანაირი საშუალება. *(ნადეჟდას)* აბა, მითხარი, დღეს თავს როგორ გრძნობ?

ნადეჟდა – დღეს... არა მიშავს. აი, მხოლოდ რაღაც სისუსტესა ვგრძნობ.

ლაევსკი – თავს უნდა გაუფრთხილდე, ჩემო მტრედო, საშინლად ვშიშობ შენს გამო.

(მიდის)

მესამე ეპიზოდი

(ნადეჟდა, მარია კონსტანტინოვნა)

ნადეჟდა – ჩვენთან, პეტერბურგში, ახლა გახურებული საგარაკო სეზონია, მე და ჩემს მეუღლეს უამრავი ნაცნობი გვყავს! ერთი უნდა ჩავიდეთ და ყველა მოვინახულოთ.

მარია – თქვენი მეუღლე, მგონი, ინჟინერია, არა?

ნადეჟდა – ლაევსკიზე მოგახსენებთ, ვანიას უამრავი ნაცნობი ჰყავს.

მაგრამ, სამწუხაროდ, დედამისი, ეს ამაყი არისტოკრატი, ცოტა გონებაშეზღუდული... ჩვენ, მაღალ საზოგადოებას, უამრავი ცრურწმენა გვაქვს. ისე იოლად ვერ ვცხოვრობთ, როგორც ბევრს ჰგონია.

მეოთხე ეპიზოდი

სამოილენკოსთან. ფონ კორენი ალბომს ათვალიერებს. მერე ადგება, თაროდან პისტოლეტს აიღებს და დიდხანს უმიზნებს ვორონცოვის პორტრეტს.

სამოილენკოს ხმა – ძმარი მომაწოდე! არა, ძმარი კი არა, ზეთისხილის ზეთი! საით მიეხეტები, პირუტყვო?! ჩქარა, გაინძერი! კარადაშია! დარიას გასძახე, კიტრებიან ქილაში კამა ჩაუმატოს! კამა! კამა!! არაჟანს რამე გადააფარე, თორემ შეჭამეს ბუზებმა! *(შემოდის დიაკვანი)*

დიაკვანი – *(ფონ კორენს ხელს გაუწვდის)* გამარჯობა!

ფონ კორენი – *(ცივად)* გამარჯობა! სად ბრძანდებოდით?

დიაკვანი – ნავმისადგომში. ღორჯოებს ვიჭერდი.

ფონ კორენი – აბა, რა... დიაკვანო, როგორც ჩანს, თქვენ საქმეს არასოდეს მოეკიდებით.

დიაკვანი – რატომ? საქმე დათვი ხომ არ არის?! ტყეში არ გაიქცევა.

ფონ კორენი – მაგარი გასაროზგი ხართ, მაგრამ პატრონი არა გყავთ!

დიაკვანი – კიდევ დიდხანს გვაშიმშილებენ?

ფონ კორენი – რა მოგახსენოთ. ჯერჯერობით სამოილენკოს ჯაჯღანის მეტი არაფერი ისმის.

სამოილენკო – *(შემოდის. ლანგრით სადილი შემოაქვს. სტუმრებს დაუსხამს და როცა შეატყობს, მოსწონთო, სირჩა არაყს დაისხამს, გადაჰკრავს)* ახალგაზრდა თაობას გაუმარჯოს! *(სტუმრები ჭამით არიან გართული)* დღეს ვანია ვნახე, ლაევსკი. ძალიან უჭირს. მატერიალური მხარე ხომ უნუგეშო აქვს და უნუგეშო, მაგრამ მთავარი ის არის, რომ ფსიქოლიგიამ დაჩაგრა. ძალიან მეცოდება!

ფონ კორენი – აი, ვინც სულაც არ მეცოდება, სწორედ ეგ გახლავთ! რომ იხრჩობოდეს, ხელსაც არ გავუწვდიდი.

სამოილენკო – ტყუილია. შენ ამას არ ჩაიდენდი.

ფონ კორენი – ასე რატომ ფიქრობ? ისევე შემიძლია კარგი საქმე ვაკეთო, როგორც – შენ.

დიაკვანი – ადამიანს დავახრჩობო და ეგ არის კარგი საქმე?

ფონ კორენი – თუ ის ადამიანი ლაევსკია, დიახაც, კარგი საქმეა.

სამოილენკო – მგონი, აკროშკას რაღაც აკლია...

ფონ კორენი – ლაევსკი უდავოდ ისეთივე მავნე და საშიშია საზოგადოებისთვის როგორც ქოლერის მიკრობი. მისი დახრჩობა – დამსახურებაა.

სამოილენკო – პატივს არა გდებთ მოყვასზე ასეთი საუბარი. მითხარი: ასე რატომ გეზიზღება?

ფონ კორენი – აბა, რას ამბობ, ექიმო. მიკრობის ზიზღი ან სიძულვილი სისულელეა. ეგ შენი ლაევსკი მე ნამუსგარეცხილ არამზადად მიმაჩნია. ამას არც ვმალავ და ზუსტად როგორც ნამუსგარეცხილს, ისე ვექცევი. შენ ის კაცი მოყვასად მიგაჩნია. კი, ბატონო, მიგაჩნდეს. ამიტომ ისევე ექცევი, როგორც მე და დიაკვანს ანუ – არანაირად! შენ ყველას მიმართ ერთნაირად გულგრილი ხარ.

სამოილენკო – ადამიანს ნამუსგარეცხილი უწოდო...

ფონ კორენი – ადამიანებს საქმენი წარმოაჩენენ. ახლა კი განსაჯეთ, დიაკვანო... დიაკვანო, თქვენთან მსურს საუბარი. რა ჩაიდინა მან ამ ორი წლის მანძილზე, რაც აქა ცხოვრობს? თითებზე ჩამოვთვალოთ. პირველი: მოქალაქეებს ვინტის თამაში ასწავლა. ორი წლის წინ ეს თამაში აქ უცნობი იყო. ახლა ვინტს დილიდან გვიან ღამემდე თამაშობენ, მათ შორის, ქალებიცა და მოზარდებიც. მეორე: აქაურებს ლუდი შეაყვარა, რაც მანამ აქ უცხო ხილი იყო; აქაურები ლაევსკის უნდა უმადლოდნენ, სხვადასხვა სორტის არაყს რომ იცნობენ და თანაც ისე, თვალახვეულებს შეუძლიათ გაარჩიონ კოშელევის ჩამოსხმა სმირნოვის 21-საგან. მესამე: ადრე აქ სხვის ცოლებთან ფარულად ცხოვრობდნენ. მრუშობა აქ ისეთ რამედ ითვლებოდა, ყველას რცხვენოდა გამოაშკარავებისა. ლაევსკი ამ თვალსაზრისითაც პიონერი აღმოჩნდა: სხვის ცოლთან დაუფარავად ცხოვრობს. მეოთხე... ლაევსკი ჩვენი გაცნობის პირველივე თვეში ამოვიცანი. მისნაირებს ძალიან უყვართ

მეგობრობა, დაახლოვება, რადგანაც ყოველთვის სჭირდებათ კომპანიონები ვინტის სათამაშოდ ან დასალევად. დავმეგობრდით ანუ ჩემთან ყოველდღე მოეთრეოდა, მუშაობაში ხელს მიშლიდა და თავის საყვარელზე გულახდილად მეჭორავებოდა. პირველი დღეებიდანვე გამაგიჟა თავისი საოცარი ტყუილებით. მეგობრულად ვტუქსავდი: ამდენს ნუ სვამ, შესაძლებლობები გაითვალისწინე და ფული ისე ხარჯე-მეთქი, ვალს ნუ იღებ, რატომ არაფერს აკეთებ? რატომ არ კითხულობ? კულტურისაგან შორსა ხარ და ამიტომ ცოტა რამ თუ იცი-მეთქი. ამ ჩემს შეგონებებზე მწარედ იღიმებოდა, ამოიოხრებდა და მპასუხობდა: „უიღბლო ვარ, ზედმეტი, უადგილო“, ან „ჩვენგან, ბატონყმობის ნამსხვრევებისგან, მეტს რას მოელით?“ ან „გადავგვარდით, გადავგვარდით!“ უკიდურესი აღვირახსნილობისა და უგვანობის მიზეზი, თურმე ნუ იტყვით, მასში კი არ ძევს, არამედ სადღაც, მის მიღმა. მატყუარა და საზიზღარი მხოლოდ თვითონ კი არა, თურმე ჩვენცა ვართ. „ცივილიზაციამ დაგვამახინჯა“... ერთი სიტყვით, როგორმე უნდა შევიგნოთ, რომ ისეთი დიდი ადამიანი, როგორიც ლაევსკია, ზნეობრივ დაცემაშიც უდიდესია; რომ მისი გათახსირება, გაუნათლებლობა და სიბინძურე ისტორიული, აუცილებლობით გაცისკროვნებული მოვლენაა; კარგა ხანს ვერ გამეგო, ვის გადავეყარე: ცინიკოსს თუ გაქნილ თაღლითს? ლაევსკისნაირი სუბიექტები გარეგნულად ინტელიგენტები, ოდნავ ზრდილობიანები, საკუთარ კეთილშობილებაზე უხვად მოსაუბრენი არიან. და შესაძლებელია, თავი არაჩვეულებრივად რთულ ნატურებად მოგაჩვენონ.

სამოილენკო – გაჩუმდი! ჩემი თანდასწრებით კეთილშობილი კაცის ლანძღვის ნებას არ მოგცემ!

ფონ კორენი – ნუ მაწყვეტინებ, ალექსანდრ დავიდიჩ, – ახლავე დავამთავრებ. ლაევსკისთვის ყველაფერი ჯამდება ღვინოში, ბანქოსა და ქალში. მის ცხოვრებაში ქალი საბედისწერო, გადამეტებულ როლს თამაშობს. სწავლა რომ დაამთავრა, გატაცებით შეუყვარდა ახლანდელი თავისი... რა ჰქვია? ქმრიანი ქალი და იძულებული შეიქმნა გამოქცეულიყო აქ, კავკასიაში, ვითომდა, იდეალების საძებნელად... დღეს ან ხვალ ამ ქალს შეიძულებს და ისევ უკან, პეტერბურგში გაიქცევა, რა თქმა უნდა, ისევ იდეალების საპოვნელად.

სამოილენკო – რა იცი? აჯობებს, ჭამო.

დიაკვანი – ქალი ყოველი ადამიანის ცხოვრებაში არსებით როლს თამაშობს.

ფონ კორენი – კი, მაგრამ, მთავარია, რა მნიშვნელობისა და ხარისხის არის ეს როლი. ყოველ ჩვენგანს გვყავს ქალი – დედა, და, ცოლი, მეგობარი; ლაევსკისთვის კი ქალი ყველაფერია და ამასთანავე, მხოლოდ საყვარელი. ხარობს, წუხს, სევდიანია, მოწყენილი თუ იმედგაცრუებული – ქალის ბრალია; ცხოვრებაზე გული თუ აუცრუვდა – ქალია დამნაშავე; თუ იდეალები იპოვა და ახალი ცხოვრების გარიჟრაჟი დაუდგა – აქაც ქალი უნდა ეძებო... მას მხოლოდ ის ნაწარმოები ან ნახატი მოსწონს, სადაც ქალია მთავარი. ასეთ ავხორცებს, ეტყობა, ტვინში აქვთ რაღაც განსაკუთრებული წანაზარდი, სარკომის მსგავსი, რომელიც ტვინს აწვება და მთელ ფსიქიკას მართავს.

სამოილენკო – ტყუის, ტყუის! ღმერთმანი, ტყუის! *(დიაკვანი ახარხარდა)*

ფონ კორენი – ნუ იცინი, დიაკვანო. ყურადღების ღირსადაც არ ჩავთვლიდი მაგ არარაობას, ასეთი მავნე და სახიფათო რომ არ იყოს. ხალხის მასას, განსაკუთრებით, მის საშუალო შრეს, სჯერა ინტელიგენციისა, საუნივერსიტეტო განათლების, კეთილშობილი მანერებისა და ლიტერატურულად მეტყველების. რა საზიზღრობაც უნდა ჩაიდინოს, ყველას სჯერა, რომ ეს ასეც უნდა იყოს, რადგანაც ის ინტელიგენტია, ლიბერალი და უნივერსიტეტის ადამიანი. ამასთანავე, ის ხომ უიღბლოა, ეპოქის მსხვერპლი!! ცივილიზაციის გემო არც კი გაუსინჯავს და „ოხ, როგორ დაგვამახინჯა ამ ცივილიზაციამ! ოხ, როგორ შევნატრი იმ ველურებს, იმ ბუნების შვილებს, რომლებსაც ცივილიზაციაზე არაფერი სმენიათო!“ გვინდა თუ არა, უნდა დავიჯეროთ, რომ ოდესღაც, უძველეს დროში, ის მთელი სულითა და გულით ცივილიზაციის ერთგული იყო, ემსახურებოდა მას, მოხარშულს იცნობდა, მაგრამ მან იმედი გაუცრუა.

სამოილენკო – არ ვიცი, კოლია, რას ერჩი იმ კაცს, ისეთივე ადამიანია, როგორიც – ყველა. ნაკლი, რა თქმა უნდა, აქვს, მაგრამ თანამედროვე იდეების დონეზეა, მსახურობს...

ფონ კორენი – მსახურობსო? როგორ მსახურობს? რაც აქ ჩამობრძანდა, წესრიგი გამოკეთდა? თუ ჩინოვნიკები გამოსწორდნენ? ეგებ,

პატიოსანი და თავაზიანები გახდნენ? პირიქით! მისი უვნებელყოფა ერთადერთი საშუალებით შეიძლება...

სამოილენკო – სახელდობრ? *(ფონ კორენმა თითები ყელზე გაისვა)* რას ამბობ?! რას ამბობს ეს კაცი, დიაკვანო? შენ სრულ ჭკუაზე ხარ?

ფონ კორენი – მოვათავოთ ამაზე ლაპარაკი, მხოლოდ ერთი რამ დაიმახსოვრე, ალექსანდრ დავიდიჩ. პირველყოფილი საზოგადოება ლაევსკებისნაირთაგან თავს არსებობისათვის ბრძოლითა და შერჩევით იცავდა; ამჟამად ჩვენმა კულტურამ მნიშვნელოვნად შეასუსტა ბრძოლაცა და შერჩევაც; ახლა ჩვენ თვითონვე უნდა ვიზრუნოთ სუსტებისა და არამზადების გასანადგურებლად, თორემ თუ ლაევსკები გამრავლდებიან, ცივილიზაცია დაიღუპება და კაცობრიობაც სრულიად გადაგვარდება. ამაში კი დამნაშავენი მხოლოდ ჩვენ ვიქნებით.

სამოილენკო – ადამიანები თუ უნდა დავახრჩოთ და ჩამოვახრჩოთ, მაშინ ეშმაკსაც წაუღია ეგ შენი ცივილიზაცია და კაცობრიობა! ეშმაკს წაუღია, ეშმაკს! შენ უგანათლებულესი, უდიდესი გონების ადამიანი და სამშობლოს სიამაყე ხარ, მაგრამ გერმანელებმა გაგაფუჭეს. დიახ, გერმანელებმა! გერმანელებმა!

ფონ კორენი – მას შემდეგ, რაც სამოილენკო გამოემგზავრა დერპტიდან, სადაც მედიცინას ეუფლებოდა, ძალზე იშვიათად ხვდებოდა გერმანელებს და გერმანულად არცერთი წიგნი არ წაეკითხა, მაგრამ ყოველგვარ ბოროტებასა და უკეთურებას პოლიტიკასა და მეცნიერებაში გერმანელებს აბრალებდა. საიდან გაუჩნდა ეს აზრი, თვითონაც ვერ გეტყოდათ, მაგრამ ვერაფრით გადაათქმევინებდით.

სამოილენკო – დიახ, გერმანელებმა! აჯობებს ჩაი დავლიოთ. ახალგაზრდა თაობა... მეცნიერების ვარსკვლავი და ეკლესიის კელაპტარი. ერთიც ვნახოთ და, ეს გრძელკაბიანი ალილუია მიტროპოლიტი გახდა, ალბათ, მომიწევს ხელები დავუკოცნო. რას იზამ... ღმერთმა ქნას...

ფონ კორენი – *(ფონ კორენმა და დიაკვანმა ჩაი ბოლომდე დალიეს და ქუჩაში გამოვიდნენ).* თქვენ ისევ ნავსადგურში ღორჯოების დასაჭერად წახვალთ?

დიაკვანი – არა. ძალიან ცხელა.

ფონ კორენი – ჩემთან წამოდით. რაღაც მაქვს გადასაწერი. უნდა იმუშაოთ, დიაკვანო, ასე არ შეიძლება.

მეხუთე ეპიზოდი

პიკნიკზე

სამოილენკო – სალამი, ქერბალაიკა! ცოტა განზე გავალთ და პურ-მარილი, სამოვარი და სკამები იქ მოგვიტანე! აბა, ცოცხლად!

ქერბალაი – ყველაფერი იქნება! ყველაფერი გვაქვს! კალმახიცა გვაქვს, თქვენო აღმატებულებავ!

სამოილენკო – მოიტა, მოიტა, მოგვიტანე!

მარია – გადასარევია! შეხედეთ, რა საოცრებაა, რა კარგია! რა სიჩუმეა!

ლაევსკი – დიახ, მართლაც კარგია. კარგია!

მარია – ივან ანდრეიჩ, აგვიწერეთ ეს ხედი!

ლაევსკი – რატომ? შთაბეჭდილება ყოველ აღწერასა სჯობს. ფერთა და ბგერათა ამ სიმდიდრეს, რომელსაც ყოველი ჩვენგანი ბუნების წყალობით ვეზიარებით, მწერლები ისე უგვანოდ ამახინჯებენ, ვერც კი იცნობთ.

ფონ კორენი – ვითომ? ვითომ? „რომეო და ჯულიეტა“? ან, მაგალითად, „უკრაინის ღამე“ პუშკინისა? ბუნებამ ქედი უნდა მოიხაროს მათ წინაშე.

ლაევსკი – მართლია... თუმცა, არსებითად რა გახლავთ „რომეო და ჯულიეტა“? ლამაზი, პოეტური, ღვთიური სიყვარული ანუ ვარდები, რომლითაც უნდათ სიდამპლე დაფარონ. რომეო ისეთივე ცხოველია, როგორც ყველა.

ფონ კორენი – რაზედაც არ უნდა გესაუბროთ, თქვენ ყველაფერი... იმისკენ მიგყავთ...

ლაევსკი – რისკენ? რისკენ მიმყავს?

ფონ კორენი – გეუბნებიან, მაგალითად: „შეხედეთ, რა ლამაზი მტევანია!“ თქვენი პასუხი: „დიახ, ლამაზია, მაგრამ რა საზიზღრობაა, როცა ღეჭავენ და მუცელში ინელებენო“. ამას რა თქმა უნდა? არც სიახლეა და არც... საოცარი და უცნაური მანერაა.

ლაევსკი – ლაევსკიმ იცოდა, ფონ კორენს რომ არ უყვარდა; ამიტომაც ეშინოდა მისი და მისი თანდასწრებით თავს ისე გრძნობდა, თითქოს ყველასთან ერთად მასაც სული ეხუთებოდა და ზურგს უკანაც ვიღაც ედგა. არაფერი უპასუხა, განზე გადგა და ისევ ინანა, რომ წამოვიდა.

სამოილენკო – ბატონებო, კოცონისთვის ფიჩხის მოსაგროვებლად ნაბიჯით იარ!

ფონ კორენი – ორი წლის შემდეგ, როცა გუნდს მოვამზადებ და სახსრები მექნება, ექსპედიციას მოვაწყობ, ვლადივოსტოკიდან ნაპირ-ნაპირ ბერინგის სრუტემდე და შემდეგ, ამ სრუტიდან ენისეის შესართავამდე მივალთ. ზუსტ რუკას შევადგენთ, ფლორასა და ფაუნას შევისწავლით და საფუძვლიანად შევუდგებით გეოლოგიის, ანთროპოლოგიისა და ეთნოგრაფიულ კვლევას. მხოლოდ თქვენზეა არჩევანი, წამომყვებით თუ არა.

დიაკვანი – შეუძლებელია.

ფონ კორენი – რატომ?

დიაკვანი – ოჯახზე ვარ დამოკიდებული.

ფონ კორენი – აჯობებს, ცოლი დაარწმუნოთ და ეს ყველასთვის ხელსაყრელი იქნება, მონაზვნად აღიკვეცოს. თქვენი ჭოჭმანისა არ მესმის.

ლაევსკი – ვერ გამიგია, რა ჯანდაბა მინდა, თქვენთან ერთად რომ მოვდივარ, ეს სისულელე და უგვანო საქციელია! იმის მაგივრად, ჩრდილოეთისკენ მივემგზავრებოდე, მივრბოდე, თავსა ვშველოდე, რატომღაც ამ ტუტუცურ პიკნიკზე მოვდივარ.

სამოილენკო – შენც მიმოიხედე; ხედავ, რა პანორამაა!

ლაევსკი – არაფერს კარგს, საშა, ირგვლივ ვერ ვხედავ. სულ, მუდამ ბუნებით აღფრთოვანება წარმოსახვის სიმწირის ნიშანია. შედარებით იმასთან, რაც ჩემს წარმოსახვას შეუძლია მომცეს, ეს ნაკადულები და კლდეები ხარახურაა და მეტი არაფერი. ოჰ, ეს დაწყევლილი მთები! როგორ მომაბეზრეს თავი...

სამოილენკო – ვერ გაიგონეთ, რომ გიბრძანეთ, კოცონისთვის ფიჩხი მოაგროვეთ-მეთქი? *(ყველა თავისი გზით წავა. ქერბალაის სკამები, ხალიჩა და ღვინო შემოაქვს).*

კირილინი – ეს რა მოიტანე, შე პირუტყვო? მე ხომ გიბრძანე, ყვარელი მოიტანე-მეთქი, შენ რა მოიტანე, შე თათარო, შენა! მითხარი, რა მოიტანე?

ნიკოდიმ – ჩვენ ისედაც ბევრი ღვინო გვაქვს, ეგორ ალექსეიჩ.

კირილინი – რაო? მე მინდა, რომ ჩემი ღვინოც იყოს, პიკნიკში ვმონაწილეობ და, ვიმედოვნებ, სრული უფლება მაქვს წილი შემოვიტანო. ვი-მე-დო-ვ-ნებ! ათი ბოთლი ყვარელი მოიტანე!

ნიკოდიმ – ამდენი რად გვინდა?

კირილინი – ოცი ბოთლი! არა, ოცდაათი!

აჩმიანოვი – მოეშვით, შეუკვეთოს, მე გადავიხდი.

ნადეჟდა – ნადეჟდა ფედოროვნა მხიარულ, ანცობის ხასიათზე იყო. მას უნდოდა ეხტუნა, ეცინა, ეყვირა, ვიღაც გაებრაზებინა ან ვიღაცას გაპრანჭვოდა. იაფფასიან ცისფერთვლებიან ჩითის კაბაში, წითელ ფეხსაცმელსა და ჩალის ქუდში საკუთარი თავი პეპელასავით პატარა, უბრალო, მსუბუქი და ჰაეროვანი ეჩვენებოდა. მან გადაირბინა ის უდღეური ხიდი და წუთით ჩააცქერდა წყალს.

კირილინი – საღამო მშვიდობისა!

ნადეჟდა – საღამო მშვიდობისა.

კირილინი – დიახ-ს?

ნადეჟდა – რა დიახ-ს?

კირილინი – მაშასადამე, როგორც ჩანს, ჩვენი სიყვარული დაჭკნა ისე, რომ აყვავებაც ვერ მოასწრო, ასე ვთქვათ! თუ შეიძლება, გვიბრძანეთ, ეს როგორ გავიგოთ? ერთგვარად კეკლუცობთ, თუ ისეთ უქნარად მიგაჩნივართ, რომელსაც, როგორც მოგეპრიანებათ, ისე მოექცევით?

ნადეჟდა – ეს შეცდომა იყო! მომწყდით თავიდან! – მკვახედ მიუგო ნადეჟდა ფედოროვნამ. ამ მშვენიერ, საუცხოო საღამოს, კირილინს შიშით უმზერდა და საკუთარ თავს გაოცებული ეკითხებოდა: ნუთუ ნამდვილად არსებობდა წუთი, როცა ეს კაცი მოსწონდა და ახლო ურთიერთობაც ჰქონდა?

კირილინი – ასეე! რას ვიზამთ?! მოვიცდით, ვიდრე უკეთეს ხასიათზე მოხვალთ. მანამ კი გავბედავ, დაგარწმუნოთ, რომ წესიერი ადამიანი გახლავართ და უფლებას არავის მივცემ, ამაში ეჭვი შეეპაროს. ჩემი გამასხარავება არ შეიძლება! დიეუ!

აჩმიანოვი – მშვენიერი საღამოა!

ნადეჟდა – აჩმიანოვი სანდომიანი ახალგაზრდა იყო, მოდურად იცვამდა, თავი უბრალოდ ეჭირა, როგორც კეთილშობილურად აღზრდილს შეეფერება, მაგრამ ნადეჟდა ფედოროვნას არ უყვარდა იმიტომ, რომ მამამისის სამასი მანეთი ემართა;

აჩმიანოვი – პიკნიკიც გამოგვივიდა.

ნადეჟდა – დიახ. ჰო, მართლა, თქვენს მაღაზიაში გადაეცით, რომ ამ დღეებში ივან ანდრეიჩი შემოივლის და ვალს გადაიხდის... სამასია თუ რამდენი, აღარ მახსოვს.

აჩმიანოვი – სამასს იქით მოგცემდით, ყოველდღე რომ არ გაიხსენოთ თქვენი ვალი. რა საჭიროა ეს პროზა?

ნადეჟდა – ნადეჟდა ფედოროვნამ ჩაიხითხითა; სასაცილო აზრი გაუჩნდა; უზნეო რომ ყოფილიყო და მოენდომებინა, ვალს ერთ წუთში მოიშორებდა. რა მოხდებოდა, მაგალითად, ეს ლამაზი, ახალგაზრდა სულელი რომ მოეხიბლა! არსებითად ეს იქნებოდა სასაცილო, საზარლად უცნაური უაზრობა! უცებ, მოუნდა თავი შეეყვარებინა, გაეღლიტა, მიეგდო და მერე დაენახა, აქედან რაც გამოვიდოდა.

აჩმიანოვი – ნება მიბოძეთ, ერთი რამ გირჩიოთ: გთხოვთ, მოერიდეთ კირილინს. თქვენზე ყველგან რაღაც საშინელებებს ჰყვება.

ნადეჟდა – სულაც არ მაინტერესებს, ვინმე სულელი ჩემზე რას ამბობს. გვეძახიან!

ნიკოდიმი – უხა ძალიან გემრიელია.

ფონ კორენი – ასეთი გემრიელი არასოდეს არაფერი მიჭამია.

მარია – მარილი დაგვეპნა, მარილი!

დიაკვანი – ჩემი ჭიქა სად არის?

სამოილენკო – ყველაფერი გემრიელია. უხა ჩემი მოხარშულია და, აბა, რა იქნება?

კირილინი – არაყი დამისხით, გავიჭყიპე ამ მჟავე ღვინით!

მარია – ნიკოდიმ, ამდენს ნუ სვამ.

ლაევსკი – ჩინებული პიკნიკია, საღამოც მომაჯადოებელია, მაგრამ ამ ყველაფერს კარგი, მაგარი ზამთარი მირჩევნია. „და მის საყელოს ფიფქი დაყრილი ავერცხლისფერებს თახვის ბეწვიანს“.

ფონ კორენი – თითოეულ ჩვენგანს თავისი აზრი და გემოვნება აქვს.

ლაევსკი – ბუნება გაგიჟებით მიყვარს და ვნანობ, ბუნებისმეტყველი რომ არ ვარ. მშურს თქვენი.

ნადეჟდა – მე კი არცა ვნანობ და არცა მშურს. ვერ წარმომიდგენია, როგორ შეიძლება, სერიოზულად ამტვრიო თავი, ხოჭო იქნება თუ მწერი, როცა ხალხი ასე იტანჯება.

ფონ კარენი – ქალებისთვის ღვინო არ უნდა მიგვეცა.

ლაევსკი – მთავარი ხოჭოები კი არა – დასკვნებია! *(ნადეჟდას ეწყინა, მაგრამ არ შეიმჩნია, აჩმიანოვს ჩაჰკიდა ხელი და იქაურობას სიცილ-ხარხარით გაშორდა. ნადეჟდას)* როგორ იქცევი?!

ფონ კორენი – იმ ქალბატონს არა სდომებია ხოჭოებისა და

მწერების შესწავლა, რადგანაც ხალხი იტანჯება თურმე! აი, ხომ ხედავთ, როგორები არიან ეს მაკაკები. ეს არის მონების, მზაკვრების, მათრახითა და მუშტით დაშინებულების მოდგმა. მაგრამ შეხედეთ, მაკაკა რა გაბედულია სურათების გამოფენაზე, მუზეუმებში, თეატრებში ან მეცნიერებაზე საუბრისას: იფხორება, ყალყზე დგება, ილანძღება და აკრიტიკებს... დიახ, დიახ, აუცილებლად აკრიტიკებს – ეს მონათა თვისებაა! აბა, დააკვირდი: თავისუფალი პროფესიის ადამიანებს უფრო ხშირად აკრიტიკებენ, ვიდრე – თაღლითებს. ეს იმიტომ ხდება, რომ საზოგადოების სამი მეოთხედი მონებისაგან შედგება. აი, სწორედ ამგვარი მაკაკებისაგან.

სამოილენკო – არ მესმის, რა გინდა?! საწყალ ქალს გულუბრყვილობით მოუნდა შენთან რაიმე ჭკვიანურზე ესაუბრა და შენ უკვე დასკვნები მზადა გაქვს. მის კაცზე რატომღაც გაბრაზებული ხარ და ეგაც მიაყოლე. ის კი მშვენიერი ქალია!

ფონ კორენი – ჩვეულებრივი ხასაა, გარყვნილი, უგვანო და უხამსი!!

სამოილენკო – მერე მე რა ვქნა? გავლახო?

ფონ კორენი – მე ზოოლოგი ვარ, შენ – ექიმი; საზოგადოებას ჩვენი სჯერა, ჩვენ ვალდებულნი ვართ, მივუთითოთ მათ იმ საშინელ ვნებასა და ზიანზე, რაც ემუქრებათ მათაც და მომავალ თაობებსაც იმის გამო, რომ არსებობენ ნადეჟდა ივანოვნასნაირი ქალბატონები.

სამოილენკო – ფედოროვნაა ის ქალი.

მეექვსე ეპიზოდი

ლაევსკისთან

ლაევსკი – *(ჯიბიდან წერილი ამოიღო და ნადეჟდას გაუწოდა)* წაიკითხე, შენ გეხება.

ნადეჟდა – *(წერილი წაიკითხა)* ღმერთო! უფალო, შემიწყალე... შემიწყალე, უფალო! ვანია! ივან ანდრეიჩ! რატომ ადრე არ მითხარი, რომ მოკვდა? პიკნიკზე არ წამოვიდოდი, ასე

საშინლად არ ვიხარხარებდი. კაცები უხამსობას მეუბნებოდნენ და მეცინებოდა. რა ცოდვაა, როგორ შევცოდე! მიშველე, ვანია, მიშველე... გავგიჟდი, ჭკუიდან გადავდექი... დავიღუპე...

ლაევსკი – ლაევსკის ესმოდა მისი ზლუქუნი, აუტანლად ეხუთებოდა სული და გული ძლიერ უცემდა. სევდიანი წამოდგა, ოთახის შუაში დადგა, სიბნელეში მაგიდასთან ხელით სავარძელი იპოვა და ჩაჯდა. „ეს ხომ ციხეა... – უნდა გავიქცე... აღარ შემიძლია...“ კარტის სათამაშოდ წასვლა უკვე გვიან არის; უცებ გაახსენდა, რომ შეიძლებოდა სამოილენკოსთან წასულიყო. ნადეჟდა ფედოროვნას გვერდით რომ არ ჩაევლო, ფანჯრიდან ბაღში გადახტა, ღობეზე გადაძვრა და ქუჩას გაუყვა.

მეშვიდე ეპიზოდი

ლაევსკი – ალექსანდრ დავიდიჩ, გძინავთ? ალექსანდრ დავიდიჩ!

(ჯერ ხველა მოისმა და მერე – შეშფოთებული პასუხი)

სამოილენკო – ვინ არის? რა ჯანდაბაა!

ლაევსკი – მე ვარ, ალექსანდრ დავიდიჩ. მომიტევე.

სამოილენკო – რა გნებავს?

ლაევსკი – ალექსანდრ დავიდიჩ, გადამარჩინე!! გაფიცებ, გევედრები, გემუდარები გამიგე! ვიტანჯები!! ერთი-ორი დღე ასევე თუ გაგრძელდა, თავს დავიხრჩობ... ძაღლივით!

სამოილენკო – მოიცა, მოიცა... კაცმა რომ თქვას, ამას რის თაობაზე მეუბნები?

ლაევსკი – სანთელი აანთე.

სამოილენკო – ოხ, ოხ... *(ხვნეშით აანთო სანთელი)* ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო... უკვე მეორე საათი დაწყებულა.

ლაევსკი – მაპატიე, მაგრამ შინ ჯდომა არ შემიძლია. ალექსანდრ დავიდიჩ, შენ ჩემი ერთადერთი, ჩემი საუკეთესო მეგობარი ხარ... მხოლოდ შენი იმედი მაქვს. შეგიძლია თუ არა, გინდა თუ არა, თუ ღმერთი გწამს, მიხსენი! რადაც უნდა დამიჯდეს, აქედან უნდა გავემგზავრო. ფული მასესხე!

სამოილენკო – ოხ, ღმერთო, ღმერთო! ის-ის იყო ვიძინებდი და სასტვენის ხმა გავიგონე – გემი ჩამოდგა, მერე შენ გამოჩნდი... ბევრი გჭირდება?

ლაევსკი – უკიდურეს შემთხვევაში სამასი მანეთი. იმას ასი უნდა დავუტოვო, მე კი გზაში ორასი დამჭირდება. შენი უკვე ოთხასამდე მმართებს, მაგრამ ყველაფერს ერთად გამოგიგზავნი... ერთად.

სამოილენკო – ასე... სამასი... ჰო... ამდენი არა მაქვს. ვინმეს უნდა ვესესხო.

ლაევსკი – ესესხე, თუ ღმერთი გწამს! ესესხე! ისესხე. აუცილებლად დავუბრუნებ. პეტერბურგიდან გამოვაგზავნი, როგორც კი ჩავალ. ამაზე არც იფიქრო! მშვიდად იყავი, საშა, მოდი, დავლიოთ!

სამოილენკო – ასე... კარგი, დავლიოთ. ნადეჟდა ფედოროვნას რაღას უპირებ? ის განა დარჩება?

ლაევსკი – ყველაფერს მოვაგვარებ, ყველაფერს მოვაგვარებ... იმას ფულს მერე გამოვუგზავნი და ჩემთან ჩამოვა... და იქვე გავარკვევთ ჩვენს ურთიერთობას. შენი სადღეგრძელო იყოს, ძმაო.

სამოილენკო – მოიცა, მოიცა! ჯერ ეს დალიე. ეგ ჩემი ვენახისაა. ეს ნავარიძის დაყენებულია. ეს მესამე – ახატულოვისა. სამივე გასინჯე და გულახდილად მითხარი... მჟავიანობა ჩემსას უკეთესი აქვს. რას იტყვი?

ლაევსკი – დიახ. დამამშვიდე, ალექსანდრ დავიდიჩ. გმადლობ. გამაცოცხლე.

სამოილენკო – ხომ ნორმალური მჟავიანობა აქვს?

ლაევსკი – მე რა ვიცი... შენ კი არაჩვეულებრივი, საოცარი ადამიანი ხარ!

სამოილენკო – როცა ჩახვალ, დედას შეურიგდი, ასე არ ვარგა.

ლაევსკი – დიახ,დიახ... აუცილებლად.

სამოილენკო – ეგებ, ფონ კორენსაც შეურიგდე, ორივე უმშვენიერესი, უჭკვიანესი კაცები ხართ, ერთმანეთს კი მგლებივით უღრენთ.

ლაევსკი – ის მართლაც უმშვენიერესი, უჭკვიანესი კაცია, შესანიშნავი ადამიანი, მაგრამ მასთან დამეგობრება ჩემთვის შეუძლებელია. არ შეიძლება, არა! ჩვენ ძალიან განვსხვავდებით ერთმანეთისაგან. შემიძლია ხელიც კი გავუწოდო, მაგრამ ის ნამდვილად ზურგს შემაქცევს... თანაც ზიზღით. ფონ კორენისა კარგად მესმის. ის მტკიცე, უდრეკი ნატურის კაცია, ძლიერი, დესპოტური. გაიგონებდი, სულ ექსპედიციაზე ლაპარაკობს. ლიტონი სიტყვები არ გეგონის. უდაბნო ეძახის, მთვარიანი ღამე: ირგვლივ კარვებსა და ღია ცის ქვეშაც სძინავთ მის

მშიერ, ავადმყოფ, უმძიმესი გადასვლებით გაწამებულ კაზაკებს, გამცილებლებს, მტვირთავებს, ექიმს, მღვდელს. მხოლოდ მას არ სძინავს. ჩამომჯდარა დასაკეც სკამზე და უდაბნოს მეფე და ამ ხალხის პატრონი ჰგონია თავი. ის მიდის, მიდის, მიდის სადღაც; ადამიანები იხოცებიან, ის კი მიდის და მიდის. ბოლოს და ბოლოს, თვითონაც იღუპება, მაგრამ დესპოტად და უდაბნოს მეფედ მაინცა რჩება! ძალიან ვნანობ, ეგ კაცი სამხედრო სამსახურში რომ არ არის. მისგან გენიალური მხედართმთავარი დადგებოდა. მითხარი: აქაურობას რატომ შეაჭმევინა თავი? აქ რა უნდა?

სამოილენკო – ზღვის ფაუნას სწავლობს.

ლაევსკი – არ დაიჯერო! გემზე ერთი მეცნიერი გვიყვებოდა, რომ შავი ზღვა ფაუნით საკმაოდ ღარიბია, რადგანაც სიღრმეში უხვად არის გოგირდმჟავა, რის გამოც ორგანული ცხოვრება შეუძლებელიაო. ამ აყროლებულ ქალაქში კი ორი წელი იმიტომ ცხოვრობს, რომ სოფლად პირველობა ურჩევნია, ქალაქში მეორე კაცად ყოფნას. აქ ხელმწიფე და არწივია; ყველა გამოჭერილი ჰყავს, ყველას ეშინია მისი; მხოლოდ მე ვუსხლტები კლანჭებიდან. ამას გრძნობს და ამიტომ ვეჯავრები. ჩემზე ხომ არ უთქვამს, ეგ უნდა გავანადგუროთო?

სამოილენკო – მითხრა.

ლაევსკი – იდეალებიც დესპოტური აქვს. ადამიანთა ჯიშის გასაუმჯობესებლად ჩალიჩობს. ამ თვალსაზრისით, ჩვენ მისთვის მხოლოდ მონები და საზარბაზნე ხორცი ვართ. მე კი თავქარიანი, ზნედაცემული არარაობა ვარ. დღევანდლამდე ადამიანებს და საკუთარ თავს ვატყუებდი და ამის გამო ვიტანჯებოდი. ფონ კორენის სიძულვილის წინაშე მოკრძალებით ვიხრი ქედს, რადგანაც დროდადრო საკუთარი თავი თვითონვე მძულდა და მეზიზღებოდა.

სამოილენკო – ძილის დროა...

ლაევსკი – დიახ, დიახ... მომიტევე, მომიტევე... ახლავე. ალერსი და კეთილი სიტყვა მოწყალებაზე მაღლა დგას. ალექსანდრ დავიდიჩ!

სამოილენკო – რა გნებავს?

ლაევსკი – თუ შეიძლება, ღამეს შენთან გავათენებ.

სამოილენკო – რატომაც არა.. მოიღეთ მოწყალება!

მერვე ეპიზოდი

(პიკნიკიდან მესამე დღეს ნადეჟდა ფედოროვნას მოულოდნელად ეწვია მარია კონსტანტინოვნა; არც მისალმებია, არც ქუდი მოუხდია, ორივე ხელში სტაცა ხელები, გულში ჩაიკრა და ძლიერ აღელვებულმა უთხრა)

მარია – ჩემო ძვირფასო, ძალზე აღელვებული და განცვიფრებული ვარ. ჩვენმა კეთილმა, სანდომიანმა ექიმმა გუშინ ჩემს მეუღლეს უთხრა, თითქოს თქვენი ქმარი გარდაცვლილა. მითხარი, ძვირფასო... მითხარი, ეს სიმართლეა?

ნადეჟდა – დიახ, სიმართლეა... გარდაიცვალა.

მარია – რა საშინელებაა, რა საშინელებაა, ძვირფასო! მაგრამ ზოგი ჭირი მარგებელიაო, ნათქვამია. თქვენი ქმარი, ალბათ, საუცხოო, შესანიშნავი, ადამიანი, წმინდანი იყო. ასეთები ზეცას უფრო სჭირდება, ვიდრე მიწას. ესე იგი, ახლა თავისუფალი ხართ, ჩემო კარგო. ახლა შეგიძლიათ წელგამართულმა თამამად შეხედოთ ხალხს თვალებში. დღეიდან ღმერთი და ხალხიც დალოცავს თქვენს კავშირს ივან ანდრეიჩთან. გადასარევია!! სიტყვები არ მყოფნის, აღტაცება გამოვხატო; საყვარელო, თქვენი მაშვალი ვიქნები... მე და ნიკოდიმ ალექსანდრიჩს ისე გვიყვარხართ... ხომ ნებას მოგვცემთ, ვაკურთხოთ თქვენი კანონიერი, წმინდა კავშირი? როდის, როდის იქორწინებთ?

ნადეჟდა – ამაზე არც მიფიქრია.

მარია – შეუძლებელია! რა თქმა უნდა, იფიქრეთ! ხომ იფიქრეთ?

ნადეჟდა – ღმერთმანი, არ მიფიქრია. ქორწინება რაში გვჭირდება? ამის აუცილებლობას ვერ ვხედავ. ისე ვიცხოვრებთ, როგორც ვცხოვრობდით.

მარია – ამას რას ამბობთ! ღმერთო, ამას რას მეუბნებით?!

ნადეჟდა – ქორწინება კარგს რას მოგვიტანს? პირიქით, ორივეს თავისუფლებას დაგვაკარგვინებს!

მარია – საყვარელო! ამას ნუ იტყვით! თქვენ ექსტრავაგანტური ქალი ხართ! გონს მოდით! დაცხრით, დამშვიდდით!

ნადეჟდა – როგორ? ჯერ ცხოვრება არ დამიწყია და დამშვიდდითო, მეუბნებით?

ნადეჟდა ფედოროვნას გაახსენდა, რომ ჯერ მართლაც არ

უცხოვრია. ინსტიტუტი რომ დაამთავრა, მაშინვე უსიყვარულოდ გათხოვდა, მერე ლაევსკის შეეყარა და მას შემდეგ სულ აქ, მოსაწყენ, უდაბნოდქცეულ სანაპიროზე ცხოვრობდა, რაღაც უკეთესის მოლოდინში. მაშ, ეს ცხოვრებაა? „ისე კი, უნდა დავქორწინებულიყავი“. – გაიფიქრა, მაგრამ წამსვე კირილინი და აჩმიანოვი გაახსენდა, გაწითლდა და თქვა: – არა, შეუძლებელია. ივან ანდრეიჩმა მუხლმოყრილმა რომ მთხოვოს ხელი, მაშინაც უარზე დავდგები.

მარია – მშვიდობით, საყვარელო! მაპატიეთ, რომ შეგაწუხეთ. ეს ჩემთვის არც ისე ადვილია, მაგრამ უნდა გითხრათ, რომ დღეიდან ჩვენ შორის ყველაფერი დამთავრებულია. ივან ანდრეიჩს ღრმა პატივსა ვცემ, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, ჩემი სახლის კარი თქვენთვის ჩაირაზა. ჩემო საყვარელო, ნება მიბოძეთ, ერთი წუთით გავხდე თქვენი დედა ან უფროსი და! დედასავით გულახდილად უნდა გითხრათ რაღაც. უმოწყალო ჭეშმარიტებას გეტყვით; იცოდეთ, არ დაგინდობთ!!

ნადეჟდა – ბრძანეთ, ბრძანეთ, ღვთის გულისათვის!

მარია – მენდეთ, საყვარელო. აბა, გაიხსენეთ, აქაურ გათხოვილ ქალებს შორის მხოლოდ მე ერთი გღებულობდით სტუმრად. თქვენ პირველივე შეხვედრისთანავე თავზარი დამეცით, მაგრამ მე არ შემეძლო სხვებივით უპატივცემულოდ მოგპყრობოდით. ვიტანჯებოდი კარგი, კეთილი ივან ანდრეიჩისათვის, როგორც საკუთარი ვაჟიშვილისთვის. ახალგაზრდა კაცია, უცხო ქვეყანაში, გამოუცდელი, სუსტი, უდედოდ... და ეს მტანჯავდა და მტანჯავდა... ჩემ ქმარს არ უნდოდა გაეცნო, მაგრამ ვაიძულე, დავიყოლიე, დავარწმუნე. ჩვენ კარი გავუღეთ ივან ანდრეიჩს და მასთან ერთად, თქვენც, რა თქმა უნდა. ყველას უკვირდა, ისე რომ გიღებდით, როგორც, უკაცრავად, პატიოსან ქალს, ათასნაირ გადაკრულ სიტყვას მომაძახებდნენ ხოლმე... ჭორები თავისთავად იგულისხმება.

ნადეჟდა – კი, მაგრამ რატომ? რატომ?

მარია – თქვენ საშინელი ცოდვა გადევთ. საკურთხეველთან ქმრისთვის მიცემული აღთქმა დაარღვიეთ. შეაცდინეთ მშვენიერი ახალგაზრდა, რომელიც, შესაძლოა, თქვენ რომ არ შეგხვედროდათ, ცხოვრების კანონიერ მეგობრად თავის შესაფერ კარგ ოჯახის შვილს აირჩევდა და ყველასავით მშვიდად იცხოვრებდა. თქვენ

მისი ახალგაზრდობა დაღუპეთ. ნურაფერს მეტყვით, ნურაფერს მეტყვით, საყვარელო! ვერ დამაჯერებთ, ჩვენ ცოდვებში კაცი იყოს დამნაშავე. ბრალეული ყოველთვის ქალია. ოჯახურ ცხოვრებაში კაცები ქარაფშუტები არიან, გონების კარნახით ცხოვრობენ და არა – გულის. ბევრი რამ არ ესმით. ქალებს კი ყველაფერი ესმით. სამაგიეროდ, ბევრიც მოეთხოვებათ. ქალი კაცზე უჭკუო და სუსტი რომ იყოს, ღმერთი ბიჭებისა და გოგონების აღზრდას არ დააკისრებდა. ამას გარდა, საყვარელო, თქვენ ცოდვის გზას დაადექით, ყოველგვარი სირცხვილი დაივიწყეთ; სხვა თქვენს ადგილას ხალხს მოერიდებოდა, იჯდებოდა კარჩაკეტილი და მხოლოდ ღვთის სახლში ეჩვენებოდა ადამიანებს. თქვენ კი, ჩემო კარგო, დაივიწყეთ ყოველგვარი მოკრძალება, გულღიად, აშკარად ექსტრავაგანტურად ცხოვრობდით, თითქოს ცოდვით ამაყობდით, ნავარდობდით, ხარხარებდით; მე კი, თქვენი შემხედვარე, შიშისგან ვკანკალებდი და მეშინოდა, ცის რისხვა და მეხი არ დასცემოდა ჩვენ სახლს, როცა გვსტუმრობდით. ნურაფერს მეტყვით, საყვარელო, ღმერთი ყოველთვის რაღაცით გამოარჩევს ხოლმე ცოდვილთა შორის ცოდვილებს. ღმერთს თქვენც გამორჩეული ჰყავხართ. გაიხსენეთ, თქვენ ყოველთვის საშინელი სამოსი გაცვიათ! დიახ, საშინელი! თქვენი კაბების სიჭრელით ყველას შეუძლია დაასკვნას, რა ყოფაქცევისაა პატრონი. თქვენი შემხედვარე, ყველა დაგცინოდათ! საცოდავ ივან ანდრეიჩსაც არავინ უკრავს კოხტად ჰალსტუხს და თეთრეულსა და ჩექმებზე ეტყობა, რომ შინ იმ საწყალზე არავინ ზრუნავს. მერე... სულ მშიერია, ჩემო მტრედო, და თუ შინ არავინ არის, სამოვარი გააჩაღოს ან ყავა მოხარშოს, გინდა თუ არა, ნახევარ ხელფასს პავილიონში მიაჭყლიტავ. ახლა აქაურობას გადახედეთ. საშინელებაა, საშინელება! სანთლით რომ ეძებო, მთელ ქალაქში ბუზს ვერ ნახავ, თქვენთან კი ლამის შეგვჭამონ ბუზებმა. საყვარელო! ქმარმა ვერც უნდა შეგამჩნიოს, ისე ანგელოზივით სუფთა და წკრიალა უნდა გამოეცხადო! ყოველ სისხამ დილით, ინათებს თუ არა ვდგები, სახეს ცივი წყლით ვიბან, ჩემმა ნიკოდიმ ალექსანდრიჩმა ნამძინარევი თვალები რომ არ შემამჩნიოს.

ნადეჟდა – ეგ არაფერია, მოგვარდება, ყველაფერი მოგვარდება, ბედნიერი რომ ვიყო, მაგრამ ისეთი უბედური ვარ!..

მარია – დიახ, დიახ, ძალიან უბედური ხართ! და მომავალშიც საშინელი სიმწარე გელით! მარტოხელა სიბერე, ავადმყოფობა

და მერე – განკითხვის დღე... ახლა... ახლა თვითონ ბედისწერა დახმარების ხელს გიწვდით და თქვენ კი უგუნურად ხელსა ჰკრავთ, უარყოფთ. დაქორწინდით, დაქორწინდით, სასწრაფოდ ჯვარი დაიწერეთ!

ნადეჟდა – დიახ, დიახ, მართალია, საჭიროა, მაგრამ შეუძლებელია!

მარია – კი, მაგრამ რატომ?

ნადეჟდა – შეუძლებელია! ოხ, ყველაფერი რომ იცოდეთ...

ნადეჟდა ფედოროვნას უნდოდა ეთქვა კირილინზე და იმაზეც, გუშინ საღამოს ნავმისადგომზე ახალგაზრდა, ლამაზ აჩმიანოვს რომ შეხვდა; უნდოდა ეთქვა, როგორ მოუვიდა გიჟური, სასაცილო აზრი სამასმანეთიანი ვალისაგან ეხსნა თავი. ეს ძალიან ახალისებდა. შინაც გვიან საღამოს დაბრუნდა. თუმცა საბოლოოდ ზნედაცემულ და გარყვნილ ქალად მიაჩნდა თავი, თვითონაც არ იცოდა, ეს როგორ მოხდა. და ახლა მოუნდა მარია კონსტანტინოვნასთვის ფიცი მიეცა, რომ ვალს აუცილებლად დაუბრუნებდა... მაგრამ ქვითინი და სირცხვილი ხელს უშლიდა ეთქვა ეს... წავალ, აქედან გავემგზავრები. ივან ანდრეიჩი დარჩეს, მე გავემგზავრები.

მარია – სად?

ნადეჟდა – რუსეთში.

მარია – მერე, იქ რითი იცხოვრებთ? თქვენ ხომ არაფერი გაბადიათ.

ნადეჟდა – მთარგმნელად ვიმუშავებ ან... ბიბლიოთეკას გავხსნი.

მარია – ფანტაზიებს შეეშვით, ჩემო კარგო. ბიბლიოთეკას ფული სჭირდება. კარგი, ახლა დაგტოვებთ, თქვენ კი დამშვიდდით და იფიქრეთ. ხვალ მხიარულსა და მშვიდს გელოდებით. ეს გადასარევი იქნება! აბა, ნახვამდის, ჩემო ანგელოზო. მოდი, გაკოცებთ. მარია კონსტანტინოვნამ ნადეჟდა ფედოროვნას შუბლზე აკოცა, პირჯვარი გადასწერა და ჩუმად გავიდა.

ნადეჟდა – ნადეჟდა ფედოროვნამ ტირილით მიაშურა საძილე ოთახს და ლოგინზე წამოწვა. აკანკალდა, ძლიერმა ციებამ დარია ხელი. წამოწოლილმა გაიხადა კაბა, ფეხებთან ჩაიჭყლიტა და საბნის ქვეშ გორგალივით მოიკუნტა. სწყუროდა, მაგრამ არავინ იყო წყლის მიმწოდებელი. დავუბრუნებ! – უძახდა საკუთარ თავს, აბოდებდა და ეჩვენებოდა, თითქოს ვიღაც ავადმყოფს სასთუმალთან უჯდა

და ეს ავადმყოფი თვითონ იყო. – დავუბრუნებ. სისულელეა იმის გაფიქრებაც კი, თითქოს ფულის გულისთვის... პეტერბურგს რომ გავემგზავრები, იქიდან გამოვუგზავნი. ჯერ ასს... მერე ასს... და კიდევ – ასს.

ლაევსკი – ლაევსკი გვიან ღამით მოვიდა. ქინაქინა მაინც დაგელია, „ხვალ ოთხშაბათია, გემი გადის და მე არ მივემგზავრები. ესე იგი, აქ ცხოვრება შაბათამდე მომიწევს“.

ნადეჟდა – ახლა რამე გითხარი?

ლაევსკი – არა. დაიძინე. ბალიში აიღო და კარისკენ გაეშურა. მას შემდეგ, რაც საბოლოოდ გადაწყვიტა გამგზავრებულიყო და ნადეჟდა ფედოროვნა მიეტოვებინა, ეს ქალი მასში სიბრალულს და თან დანაშაულის შეგრძნებას იწვევდა. მისი სიახლოვე სინიდისს უქენჯნიდა, თითქოს იდგა დაავადებულ, ბებერ ცხენთან, რომელიც უნდა მოეკლათ. პიკნიკის დროს გაღიზიანებული ვიყავი და უხეშად მოგმართე. ღვთის გულისათვის, მომიტევე.

(მეორე დღეს, დილით.)

ლაევსკი – აბა, როგორ არის საქმე?

სამოილენკო – დამშვიდდი, საშიში არაფერია, ჩვეულებრივი ციებ-ცხელებაა.

ლაევსკი – მაგას არ გეკითხები, ფული თუ იშოვე?

სამოილენკო – მაპატიე, ღვთის გულისათვის, მაპატიე! თავისუფალი ფული არავის აღმოაჩნდა. ხუთ-ხუთ და ათ-ათ მანეთობით შევაგროვე, სულ – ასათი. დღესაც ვიღაც-ვიღაცებს დაველაპარაკები. მოითმინე.

ლაევსკი – ესე იგი, ხვალ, ოთხშაბათს ვერ გავემგზავრები და შაბათამდე ამ ჯოჯოხეთში მომიწევს ცხოვრება?! ბოლო ვადა შაბათია! ყველა წმინდანს გავედრებ, შაბათამდე გიცდი. შაბათს თუ არ გავემგზავრე, აღარაფერი აღარ მჭირდება... აღარაფერი! არ მესმის, ექიმს ფული როგორ არ უნდა ჰქონდეს!

სამოილენკო – ო, ღმერთო, რაც მქონდა, დაირიგეს. ჩემი შვიდი ათასი მართებთ, მე კი ყველას ვალში ვარ. აბა, მე რა დამნაშავე ვარ?

ლაევსკი – ესე იგი, შაბათამდე მიშოვნი, ხომ?

სამოილენკო – ვეცდები.

ლაევსკი – გევედრები, ჩემო კარგო! პარასკევს, დილით, ფული ხელში უნდა მქონდეს.

სამოილენკო – *(დაჯდა და გამოწერა)* ქინაქინის ხსნარი, კალიი ბრომატე, რევენდის ნაყენი, ყველაფერი ერთ მიქსტურაში, ამას დაუმატეთ ვარდის სიროფი, მწარე რომ არ იყოს. ნახვამდის. *(წავიდა).*

მეცხრე ეპიზოდი

ფონ კორენთან

ფონ კორენი – ისე გამოიყურები, თითქოს ჩემს დაპატიმრებას აპირებ.

სამოილენკო – ახლოს ვიყავი და ვიფიქრე: მოდი, შევალ, ზოოლოგიას მოვინახულებ-მეთქი. გამარჯობა, წმინდაო მამაო! ერთ წუთს ჩამოვჯდები, ხელი ხომ არ შეგიშალეთ?

ფონ კორენი – სრულიადაც არა. მიმოწერას ვაწესრიგებთ.

სამოილენკო – კარგია... მაგაზე გამახსენდა: ას მანეთს ვერ მასესხებ?

ფონ კორენი – გასესხებ.

სამოილენკო – იცით, რა მაინტერესებს? წარმოვიდგინოთ, რაღაცნაირი მწერიჭამია თავის საქმეებზე მიდის. უცებ, გზაზე ასეთი ფალანგისნაირი ანათემა თუ შეჩვენება შეხვდა. ხომ გაგიჟდება!

ფონ კორენი – წარმომიდგენია, რა დღეშიც ჩავარდება.

სამოილენკო – მაგათ შხამი იმისთვის მიეცათ, რომ მტრისგან დაიცვან თავი, არა?

ფონ კორენი – დიახ. თავდასაცავად და, აგრეთვე, თავდასასხმელად.

სამოილენკო – ასე... ასეეე... ბუნებაში ყველაფერი, ჩემო კარგებო, მიზანშეწონილი და ადვილად ასახსნელია.

ფონ კორენი – *(ზარდახშა გახსნა და ასმანეთიანი ამოიღო).* ვერ მივხვდი, რომელ ცხოველზე მელაპარაკები. თხუნელაც მწერიჭამიაა, მაგრამ თხუნელას ღამურასავით ძლიერი გულმკერდი აქვს. ძლიერ განვითარებული კუნთები და ძვლები, არაჩვეულებრივად შეიარაღებული პირი. სპილოსხელა რომ იყოს, ყოველივეს შემმუსვრელი და დაუმარცხებელი ცხოველი

იქნებოდა. საინტერესო რამე უნდა გითხრათ: როცა მიწისქვეშ ორი თხუნელა შეხვდება, ორივე, თითქოს მოილაპარაკესო, მოედნის თხრას იწყებს. ეს მოედანი სჭირდებათ იმისთვის, რომ მარჯვედ შეებრძოლონ ერთმანეთს. როგორც კი მოედანს მოამზადებენ, სასტიკ ბრძოლას იწყებენ და მანამ იბრძვიან, ვიდრე სუსტი არ დაეცემა. გამომართვი ეს ასი მანეთი, *(ხმა შეარბილა)* მაგრამ იმ პირობით, თუ ლაევსკისთვის არ გინდა.

სამოილენკო – თუნდაც ლაევსკისთვის მინდოდეს, რა შენი საქმეა?

ფონ კორენი – ლაევსკისთვის ვერ მოგცემ, არ შემიძლია.

სამოილენკო – დიახ, ლაევსკისთვის მინდა! დიახ! ლაევსკისთვის გთხოვ! და არც ეშმაკს და არც დემონს არა აქვს უფლება, მასწავლოს, როგორ მოვექცე საკუთარ ფულს. თქვენ არა გნებავთ მოცემა? არ მაძლევ?

ფონ კორენი – ნუ ცხარობ, მშვიდად განსაჯე. მწყალობლად მოევლინო ბატონ ლაევსკის, ჩემის აზრით, ისეთივე უგუნურებაა, როგორც სარეველა ბალახის მორწყვა და კალიების გამოკვება.

სამოილენკო – ჩემი აზრით კი, ვალდებულნი ვართ მოყვასს ხელი გავუმართოთ.

ფონ კორენი – თუ ასეა, ღობის ძირას რომ გდია, იმ მშიერ თურქს დაეხმარე! ეს მუშა კაცი მაინც არის! შენ ლაევსკიზე საჭირო. იმას მიეცი ეგ ასი მანეთი. ან ექსპედიციის საჭიროებისათვის მე შემომწირე.

სამოილენკო – გეკითხები, მომცემ თუ არა?

ფონ კორენი – გულწრფელად მითხარი: რად უნდა?

სამოილენკო – საიდუმლო არ არის. შაბათს პეტერბურგს უნდა გამგზავრება.

ფონ კორენი – რას მეუბნები! აჰა... გასაგებია. ის ქალიც მიჰყავს, თუ?

სამოილენკო – პეტერბურგში თავის საქმეებს მოაწყობს თუ არა, ფულს გამოუგზავნის და მაშინ გაემგზავრება. ის ქალი ჯერჯერობით, აქ დარჩება.

ფონ კორენი – ყოჩაღ! ყოჩაღ! მარჯვედ მოუფიქრებია. გულწრფელად მითხარი: შეიძულა? ასეა? მითხარი: შეიძულა ხომ?

სამოილენკო – ჰო.

ფონ კორენი – ორიდან ერთია, ალექსანდრ დავიდიჩ, ან მასთან შეთქმული ხარ ან დოყლაპია. ნუთუ არ გესმის, რომ პატარა

ბიჭივით უნამუსოდ გაბრიყვებს, რომ ქალის მოშორება და აქ დაგდება სურს. შენს კისერზე სტოვებს. დღესავით ნათელია, რომ შენ მოგიწევს შენივე ხარჯით პეტერბურგში იმ ქალის გამგზავრება. ნუთუ შენმა მშვენიერმა მეგობარმა თავისი ღირსებით ისე დაგაბრმავა, რომ სულ უბრალო, მარტივ რაღაცას ვერ ხვდები?

სამოილენკო – ეგ მხოლოდ ვარაუდია.

ფონ კორენი – ვარაუდი? მაშ, მარტო რატომ მიდის და არა ქალთან ერთად? ერთი ჰკითხე. ჯერ ქალს რატომ არ უშვებს და თვითონ მერე არ მიდის?

სამოილენკო – დავუშვათ, მართალი ხარ. დავუშვათ... მაგრამ ის ხომ ახალგაზრდაა, უცხო მხარეშია. ჩვენ ხომ სამივენი სტუდენტები ვიყავით. აქ, ჩვენს გარდა, ვერავინ დაეხმარება.

ფონ კორენი – საზიზღრობის ჩადენაში დაეხმარო მხოლოდ იმიტომ, რომ სხვადასხვა დროს უნივერსიტეტში იყავით და არაფერს აკეთებდით? ამაზე დიდი სისულელე გაგონილა?

სამოილენკო – მოიცა, მოდი, მშვიდად განვსაჯოთ. მე ფულს მივცემ, მაგრამ პატიოსანი კაცის სიტყვას ჩამოვართმევ, რომ ერთი კვირის თავზე ნადეჟდა ფედოროვნას გზის ფულს გამოუგზავნის.

ფონ კორენი – მერე? პატიოსან სიტყვასაც მოგცემს, აცრემლდება კიდეც და საკუთარ ნათქვამსაც დაიჯერებს, მაგრამ რად გინდა? რა ფასი აქვს მის სიტყვას? დანაპირებს, რა თქმა უნდა, არ შეასრულებს!

სამოილენკო – ფულს მაინც მივცემ. შენ როგორც ინებებ, ისე მოიქეცი!! მხოლოდ ვარაუდების საფუძველზე კაცს უარს ვერ ვეტყვი.

ფონ კორენი – საუცხოოა! კოცნა, არ დაგავიწყდეს.

სამოილენკო – ბარემ მომეცი ასი მანეთი.

ფონ კორენი – არ მოგცემ! მოდი და იცხოვრე ასეთ ხალხთან! შეიგნე, რომ ეს არც სიკეთეა, არც სიყვარული. სულმოკლეობაა, გარყვნილება და საწამლავი! რასაც გონება აშენებს, თქვენი დონდლო, არაფრის მაქნისი გულები ანგრევენ! გიმნაზიაში მუცლის ტიფი დამემართა. დეიდაჩემმა სიყვარულისა და თანაგრძნობის გამო მარინადში ჩადებული სოკოთი გამაძღო და კინაღამ მოვკვდი. შეიგნეთ შენცა და დეიდაჩემმაც, რომ სიყვარული არც გულშია, არც გულის კოვზის ქვეშ და არც წელში! აი, აქ არის! (ხელი შუბლზე მიირტყა) აიღე!

სამოილენკო – ტყუილად ბრაზობ, კოლია. შენი კარგად მესმის, მაგრამ... ჩემს მდგომარეობაშიც ხომ უნდა შეხვიდე, მეც ხომ უნდა გამიგო.

ფონ კორენი – კაცი კი არა ჩვარი ხარ! ყური მიგდე, ალექსანდრ დავიდიჩ, ეს ჩემი ბოლო თხოვნაა! იმ არამზადას ფულს რომ მისცემ, ასეთი პირობა წაუყენე: ან თავის ქალბატონიანად გაემგზავროს, ან ჯერ ქალი გაუშვას. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ფულს ნუ მისცემ. არ მოგერიდოს. ზუსტად ასე უთხარი და თუ არ ეტყვი, მაშინ, პატიოსან სიტყვას გაძლევ, მივალ და ყველას თვალწინ კიბეზე დავაგორებ; შენ კი ხმას აღარ გაგცემ, დაგკარგავ, იცოდე! ეს გაითვალისწინე.

სამოილენკო – ეს შენ, ძმაკაც, გერმანელებმა გაგაფუჭეს! დიახ, გერმანელებმა!!

მეათე ეპიზოდი

მარია კონსტანტინოვნასთან

ფონ კორენი – ელაპარაკე?

სამოილენკო – ჯერ არა.

ფონ კორენი – ნუ ერიდები, ხომ გაგაფრთხილე! ამ ბატონების თავხედობა მაგიჟებს! მშვენივრად იციან აქაურების აზრი მათ თანაცხოვრებაზე და მაინც ეტენებიან.

სამოილენკო – ყველა ცრურწმენას თუ გაითვალისწინებ, ვეღარსად წასულხარ და ეგ არის!

ფონ კორენი – ხალხის სიძულვილი ჯვარდაუწერელ სიყვარულისა და გარყვნილების მიმართ ცრურწმენაა?

სამოილენკო – აბა, რა!

ფონ კორენი – ის, რომ თითოეული ჩვენგანი ბუნდოვნად, მაგრამ მაინც გრძნობს ამაღლებული სიყვარულის აუცილებლობას, თუმცა იცის, რომ ასეთი სიყვარული არ არსებობს, – ნუთუ ეს ყველაფერი ცრურწმენაა?

(ლაევსკი სასტუმრო ოთახში შევიდა, ყველას მიესალმა, ფონ კორენს ხელი ჩამოართვა და პირფერულად გაუღიმა. ხელსაყრელი წუთი როგორც კი დადგა, სამოილენკოს მიმართა)

ლაევსკი – მომიტევე, ალექსანდრ დავიდიჩ, ორიოდ სიტყვა მინდა გითხრათ. ხვალ პარასკევია... იშოვე, რასაც დამპირდი?

სამოილენკო – მხოლოდ ორას ათი ვიშოვე. დანარჩენს დღეს ან ხვალ ვიშოვი. მშვიდად იყავი.

ლაევსკი – მადლობა ღმერთს!. შენ მე გადამარჩენ, ალექსანდრ დავიდიჩ. ღმერთს, ჩემს ბედ-იღბალს, რასაც გინდა გეფიცები, რომ ამ ფულს ჩასვლისთანავე გამოგიგზავნი. ძველ ვალსაც, რა თქმა უნდა.

სამოილენკო – აი, რას გეტყვი, ვანია... მაპატიე, შენს ოჯახურ საქმეებში რომ ვერევი, მაგრამ... ერთად რატომ არ მიემგზავრებით?

ლაევსკი – უცნაური ვინმე ხარ... ეგ როგორ შეიძლება! ერთ-ერთი ჩვენგანი აუცილებლად უნდა დარჩეს, თორემ კრედიტორები გაგიჟდებიან. სავაჭროებისა და დუქნების შვიდას მანეთამდე ვალი მაქვს, მეტი თუ არა. მოითმინე, ამათ ფულს გამოვუგზავნი, პირს ამოვუკერავ და მერე ისიც გამოემგზავრება აქედან.

სამოილენკო – თუ ასეა... ჯერ ნადეჟდა გაუშვი!

ლაევსკი – ოხ, ღმერთო ჩემო, ეგ შეუძლებელია! ქალია, იქ მარტომ რა უნდა აკეთოს? რა იცის?

სამოილენკო – ან ერთად გაემგზავრეთ, ან ჯერ ქალი გაუშვი, თორემ... თორემ ფულს არ მოგცემ. ეს ჩემი უკანასკნელი სიტყვაა... *(სწრაფად გასცილდა)*

ლაევსკი – „პარასკევი... პარასკევი!!“ *(მას ჭიქით შოკოლადი მიართვეს. ცხელმა შოკოლადმა ტუჩები და ენაც დაუფუფქა, მაგრამ მაინც ფიქრობდა)* „პარასკევი... პარასკევი...“ სიტყვა „პარასკევი“ რატომღაც არ სცილდებოდა თავიდან, პარასკევის გარდა სხვაზე ვერაფერზე ფიქრობდა და მისთვის ცხადი იყო, მაგრამ თავში კი არა, სადღაც, გულის მიდამოებში, რომ შაბათს ვერ გაემგზავრებოდა. ლომბერის ორი მაგიდა მიადგეს და ფოსტის სათამაშოდ დასხდნენ. ლაევსკიც დაჯდა. სურდა, საკუთარი მდგომარეობა აეწონ-დაეწონა, მაგრამ ფიქრისა ეშინოდა. იმის აღიარების ეშინოდა, რომ ექიმმა გამოიჭირა ტყუილში, რომელსაც ასე დიდხანს და გულმოდგინედ უმალავდა საკუთარ თავს. ამჟამად, გასამგზავრებლად მას დასჭირდება ნადეჟდა ფედოროვნას მოტყუება, მოტყუება კრედიტორებისა და უფროსობის; შემდეგ, პეტერბურგში ფულის საშოვნელად

დასჭირდება დედის მოტყუება, ხომ უნდა უთხრას, რომ უკვე დაშორდა ნადეჟდა ფედოროვნას; დედა ხუთას მანეთზე მეტს არ მისცემს. ეს იმას ნიშნავს, რომ უკვე მოატყუა ექიმი, რადგანაც ვერ შეძლებს უახლოეს მომავალში ფულის გამოგზავნას. მერე, როცა ნადეჟდა ფედოროვნა პეტერბურგში ჩამოვა, დასჭირდება მთელი რიგი მცირე და დიდი ტყუილებისა, რათა გაშორდეს მას; და ისევ დაიწყება ცრემლები, ტანჯვა, დარდი, ძაღლუმადური ცხოვრება, მონანიება, რაც ნიშნავს, რომ არავითარი განახლება არ შედგება. სიცრუე და მეტი არაფერი. პარასკევი... პარასკევი... პარასკევი.

ნადეჟდა – „უნდა ვილაპარაკოთ“ *(წაიკითხა ნადეჟდა ფედოროვნამ წერილში. მარია კონსტანტინოვნას გადახედა).*

კირილინი – „თუ დღესვე პაემანს არ დამინიშნავთ, პატიოსან სიტყვას გაძლევთ, შესაფერ ზომებს მივიღებ. წესიერ ადამიანებს ასე არ ექცევიან, ეს უნდა შეიგნოთ“.

ხმა – „ნუ გაემგზავრები რა, ჩემო მტრედო“.

ლაევსკი – „ვინ უნდა იყოს? სამოილენკო არ იქნება. არც დიაკვანი; მან არ იცის, წასვლა რომ მინდა. ნუთუ ფონ კორენია?“ „ალბათ, სამოილენკომ წამოროშა“...

ხმა – „ვიღაცა შაბათს ვერ გაემგზავრება“.

ლაევსკი – „რა სულელური, ბოროტი დაცინვაა. პარასკევი, პარასკევი“.

ყელში რაღაც მოაწვა. საყელო მოსინჯა, ჩაახველა, მაგრამ ხველების ნაცვლად სიცილი აღმოხდა. – ხა-ხა-ხა! – გადაიხარხარა მან. – ხა-ხა-ხა? „რა მემართება?“ – გაიფიქრა. – ხა-ხა-ხა! პირზე ხელი აიფარა, მაგრამ სიცილი მკერდსა და ყელში აწვებოდა, ხელი კი პირს ვერა ფარავდა. „რა სისულელე მემართება! ჭკუიდან შევიშალე თუ რა ხდება? *(ხარხარებს)* რა საშინელებაა! რა სირცხვილია. ატირდა. ოხ! ოხ! ასეთი რამ არასოდეს მომსვლია.

სამოილენკო – არა უშავს, არაფერია... ხდება ხოლმე... ასეც ხდება ხოლმე...

ნადეჟდა – რა მოგივიდა? რა ხდება? ღვთის გულისათვის, მიპასუხე... „კირილინმა ხომ არაფერი მისწერა?“

ლაევსკი – არაფერია... გადი აქედან... ძვირფასო.

მარია – ნუ ღელავთ, საყვარელო! გაივლის, კაცებიც ისეთივე

სუსტნი არიან, როგორც ჩვენ, ცოდვილები. ახლა ორივენი კრიზისს განიცდით... ეს გასაგებია! აბა, საყვარელო, პასუხს ველი! მოდი, დავილაპარაკოთ.

ნადეჟდა — სალაპარაკო არაფერია... დარდი მომერია... ნება მომეცით, წავიდე.

მარია — რას ამბობთ, რას ამბობთ, საყვარელო! ეგ როგორ იფიქრეთ? უვახშმოდ ვერ გაგიშვებთ. წაიხემსეთ და მერე ღმერთი გფარავდეთ.

ნადეჟდა — დარდი მახრჩობს!

ფონ კორენი — საყმაწვილო დაემართა!

ლაევსკი — თავი მომეჭრა, გოგოსავით ავღრიალდი! ალბათ, სასაცილო და საზიზღარი ვარ. სხვა კარიდან გავალ. თუმცა ეს იმის მაჩვენებელი იქნება, რომ ამ ისტერიკას სერიოზულ მნიშვნელობას ვანიჭებ. აჯობებს, ხუმრობად გავითამაშო...

სამოილენკო — ასე აჯობებს.

(ლაევსკიმ სარკეში ჩაიხედა, ცოტახანს ისევ იჯდა და სასტუმრო ოთახში გავიდა.)

ლაევსკი — აი, მეც მოვედი! აი, ასეთი ამბებიც ხდება, ვიჯექი ჩემთვის და მოულოდნელად გვერდში, იცით, როგორი საშინელი ტკივილი ვიგრძენი... აუტანელი. ნერვებმაც მიმტყუნეს და... ასეთი სისულელე დამემართა. რას იზამ? ასეთია ჩვენი ნერვიული საუკუნე, ვერაფერს გააწყობ!

ნადეჟდა — მეათე საათი რომ დაიწყო, ბულვარზე სასეირნოდ გავიდნენ. ნადეჟდას ეშინოდა, კირილინი არ დამელაპარაკოსო, შიშისა და დარდისაგან დასუსტდა, ციებ-ცხელების მოახლოვებასაც გრძნობდა, იტანჯებოდა და ფეხებს ძლივს მოათრევდა, მაგრამ შინ არ მიდიოდა, რადგანაც დარწმუნებული იყო, კირილინი ან აჩმიანოვი, ან ორივენი ერთად აედევნებოდნენ.

კირილინი — დაცინვის ნებას არ მოგ-ცემ... არ მოგცემ!

ფონ კორენი — ბულვარიდან პავილიონისკენ გაუხვიეს და ნაპირს გაჰყვნენ. ისინი დიდხანს უცქერდნენ ზღვის ფოსფორულ ციმციმს. ფონ კორენი მათ უხსნიდა, რა იწვევს ფოსფორულ ნათებას.

ლაევსკი — სამწუხაროდ, ვინტის სათამაშოდ უნდა წავიდე. მელოდებიან. ნახვამდის, ბატონებო!

ნადეჟდა — მეც მოვდივარ, მომიცადე.

კირილინი — მეც თქვენსკენ მოვდივარ.

ლაევსკი – ჩემო კარგო, აქ, უნდა დაგშორდე. ილია მიხაილიჩი გაგაცილებს.

ნადეჟდა – კირილინს თავი დაუკრა, სწრაფად გადაჭრა ბულვარი, ქუჩა გაიარა და...

კირილინი – ნება მიბოძეთ, განგიმარტოთ: არც პატარა ბიჭი ვარ, არც რომელიღაც აჩკასოვი ან ლაჩკასოვი, ზაჩკასოვი... სერიოზულ ყურადღებას მოვითხოვ! ჩემთან ურთიერთობის მკვეთრ შეცვლას თავიდან თქვენი კოკეტობით ვხსნიდი. ახლა კი ვხედავ, რომ თქვენ პატიოსან, წესიერ ადამიანებთან მოპყრობა არა გცოდნიათ.. თქვენ, უბრალოდ, მოგინდათ წაგეთამაშათ ჩემთან, როგორც წაეთამაშეთ იმ სომეხ ყმაწვილს, მაგრამ მე წესიერი კაცი ვარ და მოვითხოვ, ისე მომექცნენ, როგორც წესიერ ადამიანს. ახლა კი მზად ვარ გემსახუროთ.

ნადეჟდა – დარდმა შემჭამა...

კირილინი – დარდი მეცა მაქვს, მაგრამ განა ეს გაგამართლებთ? ვიმეორებ, ქალბატონო: თუ თქვენ დღესვე არ დამინიშნავთ პაემანს, დღესვე დიდ სკანდალს მოგიწყობთ.

ნადეჟდა – ოღონდ დღეს გამიშვით.

კირილინი – ჭკუა უნდა გასწავლოთ... მაპატიეთ ეს უხეში კილო, მაგრამ ჩემთვის აუცილებელია ჭკუა გასწავლოთ. ორ პაემანს ვითხოვ: დღეს და ხვალ. ზეგიდან თქვენ სრულიად თავისუფალი იქნებით და შეგიძლიათ სადაც გნებავთ და ვისთანაც გნებავთ წახვიდეთ. დღეს და ხვალ.

ნადეჟდა – გამიშვით! მართალი ხართ, საზიზღარი ქალი ვარ... დამნაშავეც ვარ, მაგრამ გამიშვით... გთხოვთ... გემუდარებით...

კირილინი – ვერა! ვერ გაგიშვებთ. ესაც არ იყოს, მადამ, ქალებს ნაკლებად ვენდობი.

ნადეჟდა – ნადეჟდა ფედოროვნამ ყური მიუგდო ზღვის მშვიდ ხმაურს, ვარსკვლავებით მოჭედილ ცას ახედა და ძალიან მოუნდა ყველაფერი მოემთავრებინა და განთავისუფლებულიყო სიცოცხლის წყეული შეგრძნებებისაგან თავისი ზღვით, ვარსკვლავებით, მამაკაცებით, ციებ-ცხელებით...

ნადეჟდა – ოღონდ ჩემთან არა... სადმე წამიყვანეთ.

კირილინი – მიურიდოვთან წავიდეთ. ყველაზე კარგი ადგილია.

ნადეჟდა – ეგ სად არის?

აჩმიანოვი – აჩმიანოვიც მალე დაემშვიდობა კომპანიას და ნადეჟდა

ფედოროვნას კვალს გაჰყვა, ნავით სასეირნოდ რომ დაეპატიჟებინა. მიუახლოვდა ნადეჟდას სახლს და ღობიდან გადაიხედა: ფანჯრები ღია იყო და ბნელოდა. ნადეჟდა ფედოროვნა! ნადეჟდა ფედოროვნა! ვინ არის? — მოახლე გოგოს ხმა გაისმა. ნადეჟდა ფედოროვნა შინ არის? არა. ჯერ არ მოსულა. უცნაურია, ძალიან უცნაური, თითქოს შინ წამოვიდა... საკვირველია, საკვირველი... შინ თუ არ არის, სად უნდა იყოს? მომატყუა, მომატყუა!!

კირილინი — ესე იგი, ხვალ საღამოს ისევ მიურიდოვთან! რვა საათზე. ნახვამდის!

აჩმიანოვი — ღობესთან ნადეჟდა ფედოროვნა გამოჩნდა. აჩმიანოვი ვერც კი შენიშნა, ლანდივით ჩაუქროლა, ჭიშკარი გააღო, ღია დატოვა და სახლში შევიდა.

ნადეჟდა — თავის ოთახში სანთელი აანთო, სწრაფად გაიხადა, მაგრამ საწოლში კი არ დაწვა, სკამის წინ მუხლებზე დაეცა, ხელები მოხვია და შუბლით დეყრდნო.

ლაევსკი — მესამე საათი იქნებოდა, ლაევსკი შინ რომ დაბრუნდა.

მეთერთმეტე ეპიზოდი

სამოილენკოსთან

ლაევსკი — გამარჯობა!

ფონ კორენი — გაგიმარჯოს.

ლაევსკი — ალექსანდრ დავიდიჩი შინ არის?

ფონ კორენი — დიახ. სამზარეულოშია. *(ლაევსკი სამზარეულოსკენ წავიდა)* გუშინდლის შემდეგ თავს როგორა გრძნობთ?

ლაევსკი — შესანიშნავად. სინამდვილეში განსაკუთრებული არც არაფერი ყოფილა.

ფონ კორენი — გუშინდლამდე მეგონა, ისტერიკა მხოლოდ ქალებს ემართებოდათ.

ლაევსკი — დიახ, სასაცილო ამბავი მოხდა, დღეს მთელი დილა სიცილში გავატარე. ამ ისტერიკულ შეტევაში კურიოზული ის არის, რომ იცი, უაზრობაა, გულში დასცინი კიდეც, მაგრამ, ამავდროულად, ქვითინებ. ჩვენ ნერვიულ საუკუნეში საკუთარი

ნერვების მონები ვართ; ისინი ჩვენი მბრძანებლები არიან და თავის ნებაზე გვათამაშებენ. ამ შემთხვევაში ცივილიზაციამ დათვური სამსახური გაგვიწია. თუმცა უნდა ვაღიარო, მქონდა უახლესი, თანაც საკმაოდ საფუძვლიანი მიზეზი, შეტევა მომსვლოდა, ამ ბოლო დროს ჯანმრთელობა ძალზე შემერყა. ამასთან ერთად მოწყენილობა, მუდმივი უფულობა... ადამიანთა და საერთო ინტერესების ნაკლებობა... მძიმე, გამოუვალი მდგომარეობაა...

ფონ კორენი – მართლაც ფრიად მძიმე, გამოუვალ მდგომარეობაში ხართ.

ლაევსკი – თქვენ რა იცით, რა მდგომარეობაში ვარ?

ფონ კორენი – თვითონ არა სთქვით, გამოუვალ მდგომარეობაში ვარო?! თქვენი მეგობრებიც ისე მხურვალედ ზრუნავენ თქვენზე...

ლაევსკი – რომელი მეგობრები? სამოილენკო?

ფონ კორენი – დიახ, ისიც.

ლაევსკი – მე ძალიან ვთხოვდი სამოილენკოს და საერთოდ, ჩემს მეგობრებს, ნაკლებად შეიწუხონ თავი.

ფონ კორენი – აი, სამოილენკოც მობრძანდება და თავად სთხოვეთ, ნაკლებად იზრუნოს თქვენზე.

ლაევსკი – არ მესმის თქვენი! ეგ ტონი შეინახეთ, სხვებისთვის გამოგადგებათ.

სამოილენკო – ეი, აქა ხარ? გამარჯობა, ჩემო კარგო. ისადილე? ნუ გერიდება, მითხარი: ნასადილევი ხარ?

ლაევსკი – ალექსანდრ დავიდიჩ, თუ მე მოგმართე რაიმე ინტიმური თხოვნით, ეს თავდაჭერისა და სხვათა საიდუმლოს პატივისცემისაგან არ გათავისუფლებს!

სამოილენკო – ვერ გაგიგე?

ლაევსკი – თუ ფული არა გაქვს, ნუ მომცემ, უარით გამისტუმრე; მაგრამ რა საჭიროა, ქვეყანას მოსდო, გამოუვალი მდგომარეობა აქვსო! ეგეთ მოწყალებას და მეგობრულ სამსახურს, როცა კაპიკისას აკეთებ და მანეთისას ლაპარაკობ, ვერ ვიტან! შენი სიკეთითა და მოწყალებით, შეგიძლია, რამდენიც გნებავს იტრაბახო, მაგრამ ეს ჩემი საიდუმლოს გამჟღავნების უფლებას არ გაძლევს.

სამოილენკო – რა საიდუმლო? საჩხუბრად თუ მოხვედი, გირჩევ, წახვიდე. სხვა დროს გამოიარე!

ლაევსკი – გთხოვთ, ჩემზე ნუ იზრუნებთ! ყურადღებას ნუ მომაქცევთ. ჩემთან ვის რა ესაქმება, მითუმეტეს, იმასთან, თუ როგორ ვცხოვრობ? დიახ, გამგზავრება მსურს! დიახ, ვალი მაქვს, ვსვამ, სხვის ცოლთან ვცხოვრობ, ისტერიკული ვარ, უხამსი, არც ისეთი ღრმადმოაზროვნე, როგორც ზოგიერთი, მაგრამ ამ ყველაფერთან ვის რა ესაქმება? პატივი ეცით... ადამიანის პიროვნებას ეცით პატივი!

სამოილენკო – დიდი ბოდიში, ძმაო, მაგრამ...

ლაევსკი – პიროვნებას პატივი ეცით! ეს გაუთავებელი საუბრები სხვათა ცხოვრებაზე, ოხვრა და ჭმუნვა, მუდმივი თვალთვალი, მიყურადება, ეს მეგობრული თანაგრძნობა... ეშმაკსაც წაუღია!! ფულს ვალად მაძლევენ და თან პატარა ბიჭივით პირობებს მიყენებენ! აბუჩად მიგდებენ, როგორც... ეშმაკმა უწყის, როგორ! არაფერი არ მინდა! არაფერი არ მინდა! ოღონდ გთხოვთ, თუ შეიძლება, ჩემზე ზრუნვას შეეშვით. არც ბავშვი ვარ და არც გიჟი და გთხოვთ, ჩემზე თვალთვალი შეწყვიტოთ! *(შემოდის დიაკვანი)* ჩემ სულში გაუთავებელი ხელის ფათური ჩემს ადამიანურ ღირსებას შეურაცხყოფს და მოხალისეებს ვთხოვ, შეწყვიტონ ჯაშუშობა! კმარა! კმარა!

სამოილენკო – რა თქვი... რა ბრძანეთ?

ლაევსკი – კმარა! *(ქუდს დაავლო ხელი).*

სამოილენკო – მე რუსი ექიმი გახლავართ, აზნაური და სტატსკი სოვეტნიკი! ჯაშუში არასდროს ვყოფილვარ და არავის მივცემ უფლებას შეურაცხმყოს! კეთილი ინებეთ და ეგ თქვენი სიტყვები უკან წაიღეთ!

ლაევსკი – თავი დამანებეთ! არაფერი აღარ მინდა! მხოლოდ ის მინდა, რომ თქვენ და გერმანიიდან წამოსულმა ზოგიერთმა ურიამ თავი დამანებოს! თორემ სულ სხვა გზას დავადგები! სისხლი დაიღვრება!

ფონ კორენი – ახლა ყველაფერი გასაგებია! ბატონ ლაევსკის სურს, გამგზავრების წინ დუელით გაერთოს. მე შემიძლია ეგ სიამოვნება მოგანიჭოთ. ბატონო ლაევსკი, თქვენი გამოწვევა მიღებულია!

ლაევსკი – *(ჩუმად)* რა გამოწვევა? გამოწვევა? ინებეთ! მე თქვენ მეზიზღებით! მეზიზღებით!

ფონ კორენი – მოხარული ვარ. ხვალ დილით, ადრე, ქერბალაისთან ახლოს. ახლა კი, გაეთრიეთ აქედან!

ლაევსკი – მეზიზღებით! საუკუნეა მეზიზღებით! დუელი! დიახ, დუელი!

ფონ კორენი – ალექსანდრ დავიდიჩ, მომაშორე, თორემ მე წავალ, მეშინია, არ მიკბინოს.

სამოილენკო – ჩემო მეგობრებო... ჩემო კარგებო, ჩემო კეთილებო... გაცხარდით და იკმარეთ... კმარა... კმარა, ჩემო მეგობრებო... *(ლაევსკი ოთახიდან გავარდა).*

აჩმიანოვი – მე კი თქვენ გეძებთ, ივან ანდრეიჩ! გთხოვთ, სასწრაფოდ გამომყვეთ...

ლაევსკი – სად?

აჩმიანოვი – თქვენი ნახვა სურს უცნობს, რომელსაც თქვენთან ძალზე მნიშვნელოვანი საქმე აქვს. უმორჩილესად გთხოვთ, ერთი წუთი დაუთმოთ. რაღაცაზე უნდა გელაპარაკოთ... მისთვის ეს სიკვდილ-სიცოცხლის საქმეა...

ლაევსკი – ვინ არის?

აჩმიანოვი – მთხოვა, არ დავასახელო მისი ვინაობა.

ლაევსკი – უთხარით, დაკავებულია-თქო. თუ ასე ძალიან სურს, ხვალ...

აჩმიანოვი – რას ამბობთ! მას სურს თქვენთვის ძალზე მნიშვნელოვანი რამ შეგატყობინოთ... ძალიან მნიშვნელოვანი! თუ არ წამობრძანდებით, შესაძლოა, უბედურება მოხდეს.

ლაევსკი – საკვირველია. საკვირველია, თუმცა წავიდეთ. სულ ერთია.

აჩმიანოვი – აჩმიანოვი სწრაფად წავიდა, ლაევსკი უკან მისდევდა, ჯერ ქუჩა გაიარეს, მერე – შესახვევი.

ლაევსკი – ველარ მივაღწიეთ?

აჩმიანოვი – ახლავე მივალთ... ახლოა. ვიწრო შესახვევი გაიარეს, რაღაც დიდ ეზოში შევიდნენ და პატარა სახლისკენ გაეშურნენ...

ლაევსკი – ეს მიურიდოვის სახლი არ არის?

აჩმიანოვი – დიახ.

ლაევსკი – კი, მაგრამ უკანა ეზოებით რატომ მატარებ, არ მესმის? ქუჩიდანაც შეგვეძლო მივსულიყავით, უფრო ახლოც არის.

აჩმიანოვი – არა უშავს, არა უშავს... აქეთ, აქეთ... ჩუმად, გთხოვთ, ჩუმად. თორემ გაიგებენ... აი, ეს კარი შეაღეთ და შედით. ნუ გეშინიათ.

ლაევსკი – გაშტერებულმა ლაევსკიმ კარი შეაღო

კირილინი – ვინ გინდა? მიურიდკა, შენა ხარ?

ლაევსკი – ლაევსკი ოთახში შევიდა და კირილინი დაინახა. იქვე ნადეჟდა ფედოროვნა იდგა. ლაევსკიმ უკან დაიხია, ვერ გაიგო, რა უთხრეს და ვერც ის შენიშნა, ქუჩაში როგორ აღმოჩნდა.

მეთორმეტე ეპიზოდი

ფონ კორენი – ამ ჰუმანიტარული მეცნიერებებისგან ყველაზე მტკიცე და სიცოცხლისუნარიანი, რა თქმა უნდა, ქრისტეს სწავლებაა, მაგრამ შეხედეთ, ისიც კი სხვადასხვაგვარად ესმით! ერთნი გვასწავლიან, გიყვარდეს ყველა მოყვასიო და იქვე გამონაკლისს უშვებენ ჯარისკაცების, დამნაშავეებისა და გიჟებისთვის; პირველებს ნება ეძლევათ ომში კაცი ჰკლან, მეორეებს – განაცალკევებენ ან სჯიან, მესამეთ კი ქორწინება აქვთ აკრძალული. სხვანი გვასწავლიან გვიყვარდეს უკლებლივ ყველა მოყვასი განურჩევლად მათი დადებითი თუ უარყოფითი თვისებებისა. მათი აზრით, თუ მოგადგება ჭლექიანი, მკვლელი ან ბნედიანი და ქალიშვილის ხელსა გთხოვს, უნდა გაატანო; თუ კრეტინები ეომებიან ფიზიკურად და გონებრივად ჯანმრთელებს, თავი უნდა მიუშვირო.

დიაკვანი – ზნეობრივი კანონი, რომელიც ასე დამახასიათებელია ყოველი ადამიანისათვის, ფილოსოფოსების მოფიქრებულია თუ ღმერთმა სხეულთან ერთად შექმნა?

ფონ კორენი – არ ვიცი, მაგრამ ეგ კანონი იმდენად საერთოა ყველა ხალხისა და ეპოქისათვის, რომ, მგონია, ადამიანთან ორგანულ კავშირში უნდა მოვიაზროთ. ის არ გამოუგონიათ, ის იყო და იქნება.

დიაკვანი – კეთილი და პატიოსანი. ესე იგი, როგორც კუჭს უნდა კვება, ისევე ზნეობრივ გრძნობებსაც უნდა, რომ გვიყვარდეს მოყვასი ჩვენი. ხომ ასეა? თავკერძოობის თანდაყოლილი ბუნება ეწინააღმდეგება ნამუსისა და გონების ხმას და ამიტომაც უამრავი თავსატეხი კითხვა იბადება. ამ კითხვებზე პასუხისთვის ვის უნდა მივმართოთ, თუ თქვენ გვიკრძალავთ ფილოსოფიურ ნიადაგზე მათ დასმას?

ფონ კორენი – ზნეობრივი კანონი გთხოვთ, გიყვარდეთ ადამიანები. სიყვარული უნდა გამოიხატებოდეს ყოველივე იმის აცილებაში, რაც, ასე თუ ისე, ვნებს ადამიანებს. ჩვენი ცოდნა და სიცხადე გეუბნებათ, რომ კაცობრიობას ემუქრება ხიფათი ზნეობრივად და ფიზიკურად არანორმალურებისაგან. თუ ასეა, ებრძოლეთ არანორმალურებს. თუ ძალა არა გყოფნით, ნორმალურამდე აამაღლოთ, მაშინ საკმარისი ძალა და ცოდნა ხომ გაქვთ, გააუვნებელჰყოთ, ანუ გაანადგუროთ ისინი?

დიაკვანი – ესე იგი, სიყვარული ძლიერისგან სუსტის დამარცხება ყოფილა?

ფონ კორენი – ეჭვს გარეშეა.

დიაკვანი – კი, მაგრამ ძლიერებმა ღმერთი ჩვენი იესო ქრისტე ხომ ჯვარს აცვეს?

ფონ კორენი – საქმეც ის არის, რომ ძლიერებმა კი არა, სუსტებმა აცვეს ჯვარს. ადამიანურმა კულტურამ დაასუსტა და ახლა ცდილობს სულ მოსპოს არსებობისათვის ბრძოლა და შერჩევა; აი, ზუსტად ეს ემართება ახლა კაცობრიობას: სუსტნი ჩაგრავენ ძლიერებს. ველურებს, ვიდრე კულტურა შეეხებოდათ, ყველაზე ძლიერი, ჭკვიანი და ყველაზე ზნეობრივი უძღვოდა წინ; ის იყო ბელადი და მბრძანებელი. ჩვენ კი, კულტურულებმა, ქრისტე ჯვარს ვაცვით და ახლაც ვაწამებთ. ეს იმას ნიშნავს, რომ რაღაც ნაკლი გვაქვს... და ეს „რაღაც“ აუცილებლად და სწრაფად უნდა აღვიდგინოთ, თორემ ამ გაუგებრობებს ბოლო არ ექნება.

დიაკვანი – კი, მაგრამ სუსტს ძლიერისგან რა კრიტერიუმებით ასხვავებთ?

ფონ კორენი – ცოდნითა და სიცხადით: ჭლექიანებსა და საყმაწვილო სენით შეპყრობილებს – თავისი ავადმყოფობით, უზნეოებსა და გიჟებს – საქციელით.

დიაკვანი – ხომ შეიძლება, შეცდეთ?

ფონ კორენი – შეიძლება, მაგრამ თუ წარღვნას ელი, ფეხების დასველებამ არ უნდა შეგაკრთოს.

დიაკვანი – ეს ფილოსოფიაა.

ფონ კორენი – არაფერიც. შეხედეთ პირდაპირ თვალებში ეშმაკს და თუ ეშმაკია, ასეც თქვით, ეშმაკია-თქო და ნუ მიძვრებით კანტთან ან ჰეგელთან ახსნა-განმარტებებისთვის. ორჯერ ორი ოთხია, ქვა კი ქვაა. აი, ხვალ ჩვენ დუელი გვაქვს. ჩვენ ვიტყვით,

რომ ეს უგუნურებაა და სისულელე, რომ დუელმა მოჭამა თავისი დრო, რომ არისტოკრატული დუელი, ძირითადში, არაფრით განსხვავდება დუქანში მთვრალთა ჩხუბისაგან, მაგრამ ჩვენ მაინც არ გავჩერდებით, წავალთ და ვესვრით ერთმანეთს. ესე იგი, არსებობს ჩვენს განსჯაზე ძლიერი ძალა. ჩვენ გავკივით, რომ ომი – რბევა, ბარბაროსობა, საშინელება, ძმათა მკვლელობაა, სისხლის დანახვაზე გული მიგვდის; მაგრამ საკმარისია ფრანგებმა ან გერმანელებმა შეურაცხყოფა მოგვაყენონ, მაშინვე ვიგრძნობთ სულის ამაღლებას, ჭეშმარიტად გულწრფელად შევძახებთ ვაშას და მტერს ვეკვეთებით; თქვენ კი ღმერთს შესთხოვთ, აკურთხოს ჩვენი იარაღი!ნუ თვალთმაქცობთ!! ლესკოვს ჰყავს ერთი გმირი, სინიდისიანი დანილა, რომელიც ქალქგარეთ კეთროვანს იპოვნის და უვლის, ქრისტეს სიყვარულის გამო. იმ დანილას მართლა რომ უყვარდეს ადამიანები, კეთროვანს ქალაქს მოაშორებდა და ხრამში გადაჩეხავდა, თვითონ კი ჯანმრთელებს მოემსახურებოდა. ქრისტემ, ვიმედოვნებ, გონივრული, გააზრებული, ვარგისი სიყვარული გვიანდერძა.

დიაკვანი – აკი ქრისტე არა მწამსო? მაშ, ასე ხშირად რატომ ახსენებთ?

ფონ კორენი – მწამს, როგორ არა მწამს, მაგრამ, რა თქმა უნდა, თქვენებურად კი არა, ჩემებურად. ეხ, დიაკვანო, დიაკვანო! რას იტყვი? მივდივართ ხვალ დუელზე?

დიაკვანი – წოდება ნებას არა მრთავს, თორემ წამოვიდოდი.

ფონ კორენი – რას ნიშნავს წოდება?

დიაკვანი – ხელდასხმული ვარ. ჩემზე ღვთის წყალობაა.

ფონ კორენი – მიყვარს თქვენთან საუბარი.

დიაკვანი – ამბობთ, მორწმუნე ვარო. მაგრამ როგორია ეს რწმენა? ბიძა მყავს, მღვდელია, ისე სწამს, როცა გვალვისას მინდორში წვიმის სათხოვნელად მიდის, თან ქოლგა და ტყავის პალტო მიაქვს, უკან გზაზე წვიმამ რომ არ დამასველოსო. აი, ეს არის რწმენა! დიახ, ასეა... აი, თქვენ ყველაფერს სწავლობთ, ზღვის შიგნეულს ირკვევთ, სუსტს ძლიერისგან ასხვავებთ, წიგნებს წერთ და დუელში იწვევთ ხალხს, მაგრამ ყოველივე მაინც თავის ადგილას რჩება. აი, რომელიღაც წმინდა სულით ცხებული მისუსტებული მოხუცი კი მხოლოდ ერთ სიტყვას წაიჩურჩულებს და არაბეთიდან ამხედრებული და ხმალამოწვდილი ახალი

მუჰამედი მოჭენდება, თქვენთან ყველაფერს ყირაზე დააყენებს და ევროპაშიც ქვას ქვაზე არ დატოვებს.

ფონ კორენი – დიაკვანო. ეგ ერთმა ღმერთმა იცის! *(შემოდის სამოილენკო)*

სამოილენკო – მგონი, ყველაფერი მოგვარდა, სეკუნდანტებად გოვოროვსკი და ბოიკო იქნებიან. ხვალ დილით, ხუთზე გამოგივლიან. როგორ მოიქუფრა! აღარაფერი მოჩანს. ალბათ, მალე მოწვიმს.

ფონ კორენი – იმედია, ჩვენთან ერთად წამოხვალ?

სამოილენკო – არა, ღმერთმა დამიფაროს, ისედაც გავწამდი. ჩემს მაგივრად უსტიმოვიჩი წამოვა. უკვე მოველაპარაკე.

ფონ კორენი – როგორ დაიხუთა ჭექა-ქუხილის წინ! დაგენიძლავები, რომ უკვე იყავი ლაევსკისთან და მკერდიც ცრემლებით დაუნამე.

სამოილენკო – რატომ უნდა მივსულიყავი? მე კი არა, მან შეურაცხმყო. თუ კაცი ხარ, მითხარი, რატომ მეტაკა? ცუდი რა გავუკეთე? შემოვდივარ ოთახში და კარგად მეყოლე: ჯაშუში ხარო! ეგლა მაკლია! მითხარი: რით დაიწყო! ასეთი რა უთხარი?

ფონ კორენი – ვუთხარი, რომ გამოუვალი მდგომარეობა გაქვს-მეთქი. და მართალიც ვარ. მხოლოდ პატიოსნებს და თაღლითებს შეუძლიათ ყოველი მდგომარეობიდან გამოსავალი იპოვნონ. იმათთვის კი, ვისაც სურს ერთდროულად პატიოსანიც იყოს და თაღლითიც, გამოსავალი არ არსებობს. მაგრამ, ბატონებო, უკვე თერთმეტი საათია, ხვალ კი ადრე უნდა ავდგეთ.

დიაკვანი – გრიგალია!

სამოილენკო – ამაღამ აღარ დამეძინება.

ფონ კორენი – ნუ ღელავ, შეგიძლია, მშვიდად იყო. ლაევსკი სულგრძელად ჰაერში ისვრის, ის სხვაგვარად ვერ მოიქცევა, მე კი არც გავისვრი. ლაევსკის გამო სამართალში მიმცენ? ჰო, მართლა, დუელისთვის ახლა რა პასუხისმგებლობაა?

სამოილენკო – პატიმრობა, ხოლო მოწინააღმდეგის სიკვდილის შემთხვევაში – სამი წელი ციხე.

ფონ კორენი – პეტრე-პავლეს ციხეში?

სამოილენკო – არა, სამხედროში...მგონი.

ფონ კორენი – ისე კი, მაგ ვაჟკაცისათვის ჭკუა უნდა მესწავლებინა! ვაი, თუ ხვალ ბუნებამ ხელი შეგვიშალოს!

სამოილენკო – რას ამბობ?! ღმერთმა ინებოს!
ფონ კორენი – ღამე მშვიდობისა!
სამოილენკო – რა ღამეო? რას მეუბნები?
ფონ კორენი – არაფერს! არაფერს!

მეცამეტე ეპიზოდი

ლაევსკისთან

ლაევსკი – ხვალ დილით მოკლავენ თუ ცოცხალს დასტოვებენ, სულერთია, მაინც დაღუპულია. თავს მოიკლავს სასოწარკვეთისა და სირცხვილისგან თავმოჭრილი, სახელგატეხილი ეს ქალი თუ გადაწყვეტს, ათრიოს თავისი საცოდავი ცხოვრება, სულერთია, ისიც დაღუპულია... სიკვდილის წინ ახლობლებს უნდა მისწეროო, გაუგონია. აკანკალებულმა ხელმა დაწერა: „დედა!“ უნდოდა მშობლისათვის მიეწერა, რომ მას გულმოწყალე ღვთის სახელით, შეეფარებინა და ალერსით გაეთბო უბედური, მისი შვილის მიერ პატივაყრილი, მარტოხელა, ღარიბი და სუსტი ქალი; რომ დაევიწყებინა და ეპატიებინა ყველაფერი, ყველაფერი, ყველაფერი და ამ მსხვერპლით ნაწილობრივ მაინც გამოესყიდა შვილის საშინელი ცოდვა. მაგრამ გაახსენდა დედამისის მძიმე ხასიათი და დაწერილი სიტყვა წაშალა. ფანჯრებში მინები აზრიალდა. ლაევსკი ადგა, ფანჯარასთან მივიდა და მინას შუბლით მიეყრდნო. – ელვა! მშვენიერი ელვა!
გაახსენდა, ბავშვობაში ჭექა-ქუხილის დროს თავშიშველა როგორ დარბოდა ბაღში; მას ორი ქერათმიანი, ცისფერთვალა გოგონა მისდევდა. სამივეს წვიმა ასველებდა; ო, საით გაფრინდით, რომელ ზღვაში ჩაიძირენით, მშვენიერი, წმინდა ცხოვრების ჩანასახებო? ელჭექის აღარ ეშინია, ბუნება არ უყვარს, ღმერთი არა ჰყავს, ყველა მიმნდობი გოგონა, რომელთაც ოდესღაც იცნობდა, უკვე დაღუპულია ან მისგან, ან მისი თანატოლების მიერ. საკუთარ ბაღში, მთელი თავისი სიცოცხლის მანძილზე, ერთი ხეც კი არ დაურგავს, ერთი ყვავილიც არ გაუხარებია და ცოცხალ არსებათა შორის მცხოვრებს, ერთი ბუზიც კი არ გადაურჩენია და მხოლოდ

ანგრევდა, ღუპავდა და ცრუობდა, ცრუობდა... სასოწარკვეთილმა რამდენჯერმე მაგიდასთან მიირბინა და დაწერა „დედა!“ დედის გარდა ნათესავი ან ახლობელი არავინ ჰყავდა; მაგრამ, აბა, დედა როგორ უშველიდა? სად იყო დედა? უნდოდა, ნადეჟდასთან შეერბინა, მუხლებში ჩავარდნოდა, ხელები და ფეხები დაეკოცნა, მუდარით პატიება ეთხოვა, მაგრამ ის ხომ მისი მსხვერპლი იყო, ეშინოდა მისი, როგორც მიცვალებულის ეშინიათ ხოლმე. ცხოვრება დამთავრდა! რატომ ვარ ცოცხალი, ღმერთო, რატომ ვარ ისევ ცოცხალი! მან თვითონ ჩამოაგდო ციდან თავისი მკრთალი ვარსკვლავი; ვარსკვლავი ჩამოსრიალდა და ღამის წყვდიადში ჩაინთქა; ის ცას აღარ დაუბრუნდება. ადამიანს სიცოცხლე მხოლოდ ერთხელ ეძლევა და აღარ მეორდება. წარსული დღეებისა და წლების დაბრუნება რომ შეიძლებოდეს, ის სიცრუეს სიმართლით შეცვლიდა, უსაქმურობას – შრომით, მოწყენას – სიხარულით; სიწმინდეს დაუბრუნებდა ყველას, ვისაც წაართვა, იპოვიდა ღმერთსა და სამართლიანობას, მაგრამ ეს ისევე შეუძლებელია, როგორც იმ მოწყვეტილი ვარსკვლავის ზეცაზე დაბრუნება.

ხმა ქუჩიდან – ლაევსკი! ლაევსკი, გძინავს?

ლაევსკი – არ მძინავს. უკვე დროა? ახლავე გამოვალ.

ხმა ქუჩიდან – დროა. ოთხი საათია. ვიდრე ჩავალთ...

ნადეჟდა – შენა ხარ? ელჭექი ჩადგა?

ლაევსკი – დიახ.

ნადეჟდა – როგორ მიჭირს! რომ იცოდე, როგორ მიმძიმს! ველოდი, რომ მომკლავდი ან იმ ჭექა-ქუხილსა და ქარში შინიდან გამაგდებდი, შენ კი აყოვნებ... აყოვნებ...

ლაევსკი – შინიდან რომ გამოვიდა და ეტლში ჯდებოდა, ლაევსკის ძალიან უნდოდა ცოცხალი დაბრუნებულიყო.

მეთოთხმეტე ეპიზოდი

დიაკვანი – დიაკვანი ადგა, ჩაიცვა, აიღო თავისი მსხვილი ნუჟრებიანი ჯოხი და სახლიდან ჩუმად გამოვიდა. ბნელოდა.

მეთხუთმეტე ეპიზოდი

დუელის ველი

შეშკოვსკი – ჯერ არ მოსულან. რა გაეწყობა? სანამ დრო გვაქვს, ხელსაყრელი ადგილი უნდა მოვნახოთ. რა უპატივცემულობაა მათი მხრიდან. შესაძლოა, განათლებული ხალხისათვის დაგვიანება კარგიც არის მაგრამ, ჩემის აზრით, ეს ღორობაა. თუმცა... *(მიყურადა)* მოდიან.

ფონ კორენი – რა საოცრებაა! სიცოცხლეში პირველად ვხედავ! შეხედეთ მწვანე სხივები!! გამარჯობა! ხომ არ დავიგვიანე?

შეშკოვსკი – ბატონებო, ვფიქრობ, სხვა ადგილის ძებნა საჭირო არ არის. აქაც კარგია.

ფონ კორენი – დიახ, რა თქმა უნდა.

უსტიმოვიჩი – *(ლაევსკის)* თქვენთვის, ალბათ, ვერ მოასწრეს ჩვენი პირობების გაცნობა. თითოეული მხარე თხუთმეტ მანეთს გადაიხდის. ერთ-ერთი მეტოქის სიკვდილის შემთხვევაში, ცოცხლად დარჩენილი მთლიან თანხას იხდის – 30 მანეთს.

ლაევსკი – კარგი. გასაგებია

შეშკოვსკი – ბატონებო, ჩვენ ყველაფერი უნდა ვიღონოთ, დუელი რომ არ შედგეს. როგორმე უნდა შევარიგოთ. წუხელ ჩემთან კირილინი იყო, ლაევსკიმ ის ნადეჯდა ფედოროვნასთან ერთად გამოიჭირა. და მთელი ამბავი...

ბოიკო – ეს ჩვენთვისაც ცნობილია.

შეშკოვსკი – აი, ხომ ხედავთ... ლაევსკის ხელები უკანკალებს და მთელი ამბავი... ახლა ეგ პისტოლეტსაც ვერ აწევს. მასთან ჩხუბი ისეთივე არაკაცობა იქნება, როგორც მთვრალთან ან ტიფით ავადმყოფთან. თუ ვერ შევარიგეთ, მაშინ, ეგებ, როგორმე გადავდოთ ეს დუელი, ბატონებო. აღარც კი ვიცი, როგორ მოვიქცეთ.

ბოიკო – ფონ კორენს მოელაპარაკეთ.

შეშკოვსკი – დუელის წესები არ ვიცი და ეშმაკსაც წაუღია, არც მინდა, ვიცოდე. ეგებ, ეგონოს, რომ ლაევსკი შეშინდა და მიმაგზავნა. თუმცა, როგორც ენებოს, მე მაინც დაველაპარაკები. *(ფონ კორენს)* აი, რას გეტყვით, მოწყალეო ხელმწიფევ, ეს კონფიდენციალურია... დუელის წესები არ ვიცი და, არც მინდა

ვიცოდე. როგორც სეკუნდანტი კი არა, როგორც ადამიანი ისე ვმსჯელობ და ეგ არის.

ფონ კორენი – დიახ. გისმენთ?

შეშკოვსკი – როცა სეკუნდანტები შერიგებას ითხოვენ, მათ, როგორც წესი, ყურს არ უგდებენ, ფორმალობაა, ამბობენ. თავმოყვარეობა და ასე შემდეგ, მაგრამ უმორჩილესად გთხოვთ, ივან ანდრეიჩს მიაქციოთ ყურადღება. ის დღეს არანორმალურ მდგომარეობაშია, როგორც იტყვიან, ჭკუაზე არ არის. ჭორებს ვერ ვიტან, მაგრამ, რადგან დუელია, საჭიროდ ვთვლი, შეგატყობინოთ: გუშინ, საღამოს მიურიდოვის სახლში ლაევსკიმ თავისი ქალბატონი... ერთ ბატონთან ურთიერთობაში გამოიჭირა.

ფონ კორენი – რა საზიზღრობაა! ფუი! *(ვანზე ვადგა)* ბატონებო, რაღას ვუცდით, გეკითხებით, რატომ არ ვიწყებთ?

შეშკოვსკი – ბატონებო! ბატონებო! წინადადებას გაძლევთ, შერიგდეთ!

ფონ კორენი – სასწრაფოდ მოვამთავროთ ეს ფორმალობები, შერიგებაზე უკვე ვილაპარაკეთ. შემდეგი ფორმალობა რაღაა? დავუჩქაროთ, ბატონებო, თორემ დრო არ იცდის!

შეშკოვსკი – შერიგებას მაინც მოვითხოვთ. ბატონებო, ჩვენ ვერ ვხედავთ მიზეზობრივ კავშირს შეურაცხყოფასა და დუელს შორის. იმ შეურაცხყოფას, რასაც ჩვენ ხანდახან ადამიანური სისუსტის გამო ერთმანეთს მივაყენებთ ხოლმე, დუელთან არავითარი საერთო არ აქვს. თქვენ, უნივერსიტეტელები, განათლებული ადამიანები ხართ და, რა თქმა უნდა, დუელში თვითონვე ხედავთ მოძველებულ, ფუჭ ფორმალობას. ჩვენც ამავე აზრისა გახლავართ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, არ წამოვიდოდით, რადგანაც არ შეგვიძლია დავუშვათ, ჩვენი თანდასწრებით, ჩვენ თვალწინ კაცმა კაცს ესროლოს. აი, ასე. ბოლო მოუღეთ, ბატონებო, ამ თქვენს გაუგებრობას, მიეცით ხელი ერთმანეთს, შინ დავბრუნდეთ და დაზავებისა შევსვათ. პატიოსან სიტყვას გაძლევთ, ასე ავჯობებს, ბატონებო!

ლაევსკი – ნიკოლაი ვასილევიჩის საწინააღმდეგო არაფერი მაქვს. თუ მას დამნაშავედ მივაჩნივარ, მზად ვარ, ბოდიში მოვუხადო.

ფონ კორენი – ბატონებო, როგორც ვხედავ, თქვენ ხელს გაძლევთ, რომ ბატონი ლაევსკი შინ სულგრძელ კაცად და რაინდად დაბრუნდეს. მაგრამ მე ვერც თქვენა და ვერც იმას ასეთ სიამოვნებას ვერ მოგანიჭებთ. მაშინ რა საჭირო იყო ასე ადრე

ადგომა, ქალაქიდან ათი ვერსი მგზავრობა მხოლოდ იმიტომ, რომ დაზავებისა შეგვესვა და ჩემთვის აგეხსნათ, რომ დუელი მოძველებული ფორმალობაა. დუელი დუელია და საჭირო არ არის უფრო მეტ სისულელედ და სიყალბედ ვაქციოთ იგი, ვიდრე სინამდვილეშია. მე შებრძოლება მსურს! *(უხერხული ხანგრძლივი პაუზა)*

ბოიკო – ოფიცერმა ბოიკომ ყუთიდან ორი პისტოლეტი ამოიღო; ერთი ფონ კორენს მისცეს, მეორე – ლაევსკის. მერე ცოტათი დაიბნენ, რამაც მცირე ხნით ზოოლოგი და სეკუნდანტები გაახალისა. აღმოჩნდა, რომ დამსწრეთაგან არცერთი არასოდეს ყოფილა დუელზე და ზუსტად არავინ იცოდა, როგორ დამდგარიყვნენ.

ფონ კორენი – ბატონებო, არავის გახსოვთ ლერმონტოვს როგორ აქვს აღწერილი? ტურგენევთანაც, მგონი, ბაზაროვმა ესროლა ვიღაცას...

უსტიმოვიჩი – ხსოვნა რად გინდათ? მანძილი გაზომეთ და ეგ არის და ეგ. და სამჯერ ისე გადააბიჯა, რომ ყველა მიმხვდარიყო, ეს როგორ კეთდება. ბოიკომ ნაბიჯებით მანძილი მოზომა. მისმა ამხანაგმა ხმალი იშიშვლა და მიწა იმ უკიდურეს წერტილებში გაჩხაპნა, ბარიერი რომ გამოკვეთილიყო. მოწინააღმდეგენი, სრულ საყოველთაო სიჩუმეში, ადგილზე დადგნენ. ლაევსკიმ ლულა ზემოთ აღმართა და ისროლა. ფონ კორენმაც მოზიდა ჩახმახი და გახედა უსტიმოვიჩს, რომელიც ძველებურად ზურგზე ხელებდაწყობილი ბოლთასა სცემდა.

ფონ კორენი – ექიმო, თუ შეიძლება, კეთილი ინებეთ და ქანქარასავით ნუ დადიხართ. თქვენს გამო თვალები მიჭრელდება. ექიმი გაჩერდა. ფონ კორენმა ლაევსკის დაუმიზნა.

ლაევსკი – „მესროლე, ჩქარა!“ – ფიქრობდა ლაევსკი და გრძნობდა, რომ მისი გაფითრებული, აკანკალებული, საცოდავი სახე, ფონ კორენში, ალბათ, უფრო მეტ სიძულვილს იწვევდა.

ფონ კორენი – „ამას ახლა მოვკლავ, – ფიქრობდა ფონ კორენი, შუბლში უმიზნებდა და თითით ჩახმახის ფეხს უკვე გრძნობდა. – ჰო, რასაკვირველია, მოვკლავ...“

დიაკვანი – *(მოულოდნელად)* მოკლავს! იმ წამსვე გაისმა სროლის ხმაც. როცა დაინახეს, რომ ლაევსკი ადგილზე დგას და არ დაეცა, ყველამ იქით გაიხედა, საიდანაც ყვირილი მოესმათ და დიაკვანი დაინახეს.

დიაკვანი – მომეჩვენა, მისი მოკვლა გინდოდათ... როგორ ეწინააღმდეგება ეს ადამიანის ბუნებას! რა ფრიად არაბუნებრივი საქციელია!

ფონ კორენი – აქ როგორ აღმოჩნდით?

დიაკვანი – ნუ მკითხავთ! უწმინდურმა მაცდუნა: წადი და წადიო... ჰოდა, მეც წამოვედი და შიშისგან კინაღამ სიმინდებში სული განვუტევე. მაგრამ ახლა, მადლობა ღმერთს, მადლობა ღმერთს... თქვენი საქციელით უკიდურესად კმაყოფილი ვარ. ოღონდ, უმორჩილესად გთხოვთ, არავის უთხრათ, აქ რომ ვიყავი, თორემ უფროსობისაგან აუცილებლად მომხვდება. იტყვიან: დიაკვანი სეკუნდანტი იყოო.

ფონ კორენი – ბატონებო! დიაკვანი გთხოვთ, არავის უთხრათ, აქ რომ ნახეთ. შესაძლებელია, უსიამოვნება შეხვდეს.

დიაკვანი – ოჰ, როგორ ეწინააღმდეგება ეს ადამიანის ბუნებას! თქვენი სულგრძელობის იმედი მაქვს. იმედია, მომიტევებთ, მაგრამ ისეთი სახე გქონდათ, ვიფიქრე, აუცილებლად მოკლავს-მეთქი!

ფონ კორენი – ძლიერმა ცდუნებამ დამრია ხელი, ეგ არამზადა მომეკლა, მაგრამ თქვენ ზუსტად სროლის დროს იყვირეთ და ავაცდინე. მთელი ეს პროცედურა მაინც საზიზღრობაა და ძლიერ დამღალა, დიაკვანო. ძალიან დავსუსტდი. წავიდეთ... გავემგზავროთ...

დიაკვანი – არა, ნება მიბოძეთ, ფეხით დავბრუნდე, უნდა გავშრე, თორემ დავსველდი და გავიყინე.

ფონ კორენი – როგორც გენებოთ, როგორც გენებოთ...

დიაკვანი – *(ქერბალაის)* დუქანში მივალ, ჩაის დავლევ, მშია. ერბოკვერცხი შემიწვი. ყველიც დაჭერი.

ქერბალაი – მოდი, მოდი, მღვდელო, ყველაფერს მოგცემ... ყველიცა მაქვს და ღვინოც... მიირთვი, რასაც ინებებ.

დიაკვანი – თათრულად როგორ გამოითქმის ღმერთი?

ქერბალაი – შენი და ჩემი ღმერთი ერთია, ღმერთი ყველას ერთი ჰყავს, ოღონდ, ადამიანები არიან სხვადასხვანაირი. გინდ რუსი იყო, გინდა – თურქი ან ინგლისელი – სხვადასხვა ხალხი ბევრია, ღმერთი კი – ერთი!

დიაკვანი – კარგი, ეგრე იყოს. თუ ყველა ხალხი ერთ ღმერთს ეთაყვანება, მაშინ თქვენ, მუსულმანებს, ქრისტიანები მარადიულ მტრებად რატომ მიგაჩნიათ?

ქერბალაი – რად ბრაზობ? შენ მღვდელი ხარ, მე – მუსულმანი, შენ მეუბნები – მშიაო, მე პურს გაჭმევ... მხოლოდ მდიდარი არჩევს, რომელი ღმერთი ვისია, შენი თუ ჩემი. ღარიბისთვის კი სულ ერთია. მიირთვი, ღმერთმა შეგარგოს.

მეთექვსმეტე ეპიზოდი

სამოილენკო – სამ თვეზე მეტი გავიდა. დადგა დღე, ფონ კორენმა გასამგზავრებლად რომ აირჩია.

დიაკვანი – როცა ჩაუარეს სახლს, რომელშიაც ლაევსკი ცხოვრობდა, ფონ კორენმა თავი ვერ შეიკავა და ფანჯარაში შეიჭყიტა.

ფონ კორენი – მიკვირს, თავს როგორ მოერია!

სამოილენკო – დიახ, ეგ მართლაც გაკვირვების ღირსია, აი, დილიდან დაღამებამდე სულ ასე ზის და მუშაობს. ვალები აქვს გადასახდელი. მაგრამ, მათხოვარივით ცხოვრობს! ვერა და ვერ გაემგზავრა აქედან საცოდავი. გახსოვს, რამდენს ჩალიჩობდა?

ფონ კორენი – მახსოვს. მაგრა აჯობა საკუთარ თავს. მისი ქორწილი, ლუკმა პურისთვის ოცდაოთხსაათიანი შრომა, სახის როგორღაც ახლებური გამომეტყველება და სიარულის მანერაც კი – ეს ყველაფერი იმდენად არაჩვეულებრივია, არც კი ვიცი, რა დავარქვა. გადაეცი მას და მის მეუღლეს, რომ გამგზავრების წინ ძალიან მიკვირს მათი და ყოველივე კარგს ვუსურვებ... ლაევსკი მიცნობს. იცის, მაშინ რომ მეწინასწარმეტყველა ეს ფერიცვალება, შესაძლოა, მისი საუკეთესო მეგობარი გავმხდარიყავი.

სამოილენკო – შედი და გამოემშვიდობე.

ფონ კორენი – არა. უხერხულია.

სამოილენკო – რატომ? ღმერთმა უწყის, ნახავთ კი ოდესმე ისევ ერთმანეთს?

ფონ კორენი – მართალი ხარ.

სამოილენკო – ვანია, ნიკოლაი ვასილევიჩს შენთან გამომშვიდობება სურს. ახლავე მიემგზავრება. გზაზე დგას.

ფონ კორენი – ერთი წუთით შემოვირბინე. მომიტევეთ, რომ შეგაწუხეთ. უკვე მივემგზავრები და გულმა თქვენსკენ გამომიწია. უფალმა უწყის, შევხვდებით კი ოდესმე.

ლაევსკი – მოხარული ვარ... უმორჩილესად გთხოვთ.

ფონ კორენი – ავად ნუ მომიგონებთ, ივან ანდრეიჩ. წარსულის დავიწყება, რა თქმა უნდა, შეუძლებელია, ძალიან სევდიანი იყო, და არც მე მოვსულვარ იმისთვის, ბოდიში მომეხადა ან დამერწმუნებინეთ, დამნაშავე არა ვარ-მეთქი. გულწრფელად ვმოქმედებდი და ჩემი რწმენა მას შემდეგ არ შემიცვლია... მართალია, ჩემდა სასიხარულოდ, როგორც ახლა ვხედავ, თქვენში შევმცდარვარ... მაგრამ სწორ გზაზეც ეშლებათ ხოლმე ფეხი. ასეთი ყოფილა ადამიანის ბედი: მთავარში თუ არ შეცდი, კერძო რამ შეგეშლება. ჭეშმარიტი სიმართლე არავინ იცის.

ლაევსკი – დიახ, სიმართლე არავინ იცის...

ფონ კორენი – აბა... ნახვამდის... ღმერთმა ყველაფერი საუკეთესო მოგცეთ. ავად ნუ გამიხსენებთ, თქვენი მეუღლე მომიკითხეთ და უთხარით, ძალიან ნანობდა, რომ არ გამოგემშვიდობათ-თქო!

ლაევსკი – შინ არის. ნადია, ნიკოლაი ვასილევიჩს შენთან დამშვიდობება სურს. *(ვამოდის ნადეჟდა)*

ფონ კორენი – ნადეჟდა ფედოროვნა, მივემგზავრები. გამოსამშვიდობებლად მოვედი. ქალმა გაუბედავად გაუწოდა ხელი, ლაევსკიმ კი თავი დახარა. „რა საცოდავები არიან ორივენი! – გაიფიქრა ფონ კორენმა. – ასეთი ცხოვრება იაფი არ უჯდებათ.“ – მოსკოვსა და პეტერბურგში ვიქნები, ხომ არაფერს ისურვებდით? გამოგიგზავნით თუ რამ გჭირდებათ.

ნადეჟდა – რა გითხრათ? მგონი, არაფერი...

ლაევსკი – არაფერი, არაფერი... მოგვიკითხეთ.

ფონ კორენი – ფონ კორენმა ჩუმად ჩამოართვა ხელი ლაევსკის და მის ცოლს და დამძიმებული გამოვიდა გარეთ.

დიაკვანი – რა ხალხი ხართ! ღმერთო ჩემო, რა ხალხი ხართ! უფლის მარჯვენამ ჭეშმარიტად აქ მოაშენა ვენახი ესე! ღმერთო, ღმერთო! ერთმა დაამარცხა ათასი, მეორემ კი – წყვდიადი. ნიკოლაი ვასილიჩ, იცით თუ არა, რომ დღეს თქვენ დაამარცხეთ ადამიანთა უდიდესი და უბოროტესი მტერი – სიამაყე!

ფონ კორენი – კმარა, დიაკვანო! ჩვენ რა გამარჯვებულები ვართ? მძლეველნი არწივებს ჰგვანან. ეს კი ისეთი საცოდავი, დამფრთხალი და დაჩაგრულია, მოსალმებისას თავს ჩინელი აბუეტივით იქნევს. მე კი... ნაღველი მომედო. *(ლაევსკი წამოეწია)*

სამოილენკო – მაინც როგორ უბერავს... ბრრრ! ზღვაში, ალბათ, შტორმია. ცუდ დროს მიდიხარ, კოლია.

ფონ კორენი – ზღვის ავადმყოფობისა არ მეშინია.

სამოილენკო – მაგას არ გეუბნები...

ფონ კორენი – ნუ ღელავ... აბა, მშვიდობით, უფალი გფარავდეთ.

სამოილენკო – სამოილენკო ფონ კორენს გადაეხვია და პირჯვარი სამგზის გადაწერა. ნუ დამივიწყებ, კოლია... მომწერე... მომავალ გაზაფხულს გელოდები.

ფონ კორენი – ნახვამდის, დიაკვანო, გმადლობ თანადგომისათვის, კარგი საუბრებისთვის. ექსპედიციაზე იფიქრეთ.

დიაკვანი – ღმერთო, თქვენ ქვეყნის დასალიერს გამოგყვებით... განა წინააღმდეგი ვარ?

(ფონ კორენმა ლაევსკის ჩუმად გაუწოდა ხელი.)

სამოილენკო – მომწერე. თავს გაუფრთხილდი! რაღა ამ ამინდში აგიტყდა მგზავრობა?!

დიაკვანი – ნავს უკან ისვრის, ორ ნაბიჯს წინ თუ გადადგამს, ერთით უკან იხევს. მაგრამ ჯიუტი მენავეები ნიჩბებს დაუღალავად უსვამენ და მაღალი ტალღებისა არ ეშინიათ. ნავი სულ წინ-წინ მიიწევს. აი, უკვე აღარა ჩანს. ნახევარი საათის შემდეგ მენავეები ნათლად დაინახავენ გემის სინათლეებს და ერთი საათის შემდეგ კი უკვე გემის ტრაპს მიადგებიან.

ლაევსკი – ცხოვრებაშიც ასეა... სიმართლის ძებნაში ადამიანები ორ ნაბიჯს წინ გადადგამენ, ერთს – უკან. ცხოვრებისეული ტანჯვა, შეცდომები და დარდი მათ უკან აბრუნებს, მაგრამ სიმართლის ცოდნის წყურვილი და ჯიუტი ნებისყოფა წინ და სულ წინ ერეკება. ვინ იცის? ეგებ, ჭეშმარიტ სიმართლემდისაც მისცურონ...

სამოილენკო – მშვიდობიიიიით!

დიაკვანი – არცა რა ჩანს და არცა რა ისმის! ბედნიერი გზით გევლოთ!

ფარდა